

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הסכנה הגדולה ביותר לאדם היא הגאווה, שהיא מקור כל הנפילות.
לכן "כל הדרכים בחזקת סכנה", כולל ההליכה בדרך ה',
שתמיד יש בה סכנה של תחושת גאווה. גם בבית המקדש נדרש מעקה
לגג ההיכל, משום שגם בענייני קדושה יש להזהר מגאווה
שעלולה להביא לכל הנפילות, והמעקה מחדיר את הבטול והשפלות
הנדרשים בעבודת ה'.

[מתוך השיעור 'ברכה על מצות מעקה']

קדשים תשפ"ד

הגליון מוקדש לזכות אבינתן בן דיצה תרצה שי' -

שישוב לביתו שלם בגוף ונפש יחד עם כל שאר החטופים הי"ז תכף ומיד ממש

קדושים ה'תשפ"ד

21
אהבת אחים
 אהבת שלום
 מקור הסלנג 'אחי'

04
לשונות חבה בספירת העומר
 מתוך שיעור שביעי של פסח
 כוונת שיר השירים לימי הספירה

23
"ואהבת לרעך כמוך"
 אבן עזרא
 מדרגות באהבת ישראל

07
מצוות של אהבה
 סיום ספר אהבה בלימוד הרמב"ם היומי
 מבנה ספר אהבה ברמב"ם

26
הסיפור החסידי
 פדיון שבויים מתוך הכלא
 רבי מנחם מענדל מוויטבסק

09
ברכה על מצות מעקה
 שיעור ברמב"ם היומי
 עיון במצות מעקה בנגלה ובפנימיות

28
מענות ותשובות
 תשובות הרב לשואלים
 מי ראוי ללמד, האם אפשר להיות
 מוכנים לחתונה ואילו פעולות צריך
 לעשות כדי להחיש את הגאולה

13
מקידוש עד הבדלה
 הערות בהלכות שבת ברמב"ם
 המשכת קדושת שבת לתוך עולם החול

29
**פְּאֲזוֹר לְעֵלְיָו
 קְדוּשִׁים תְּהִינּוּ!
 רְצִי יְגִלָּה לָנוּ לְפָנֶיךָ אֵף אֶחָד בְּעוֹלָם לֹא
 אֶדְיֵשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל
 וְאֵיךְ זֶה קָשׁוֹר לְפָרְשַׁת הַשָּׁבועַ**

19
הניגון החסידי
 ניגון מספר 561
 לפרק החדש של הרבי – קכ"ג

20
תחנוני האמהות
 פרקי אבות – פרק ב, משנה יג
 היחס בין חובה ובקשה בתפילה

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל די בכל אתר ואתר ובתוכם לקוראי עלון נפלאות היקרים.
לפניכם גליון לפרשת קדשים מלא בכל טוב עם ניחוחות של סעודת משיח, הרבה עיונים ברמב"ם ופריעת חוב קטן.

השבוע בגליון:

ארבעה שיעורים בגליון שלפניכם: שיעור על לשונות הַחֲבֵה בשיר השירים משביעי של פסח, שיעור קצר לכבוד סיום ספר אהבה ברמב"ם, שיעור על מצות מעקה מסעודת משיח ושיעור עיון בהלכות שבת ברמב"ם.

בשיעור הראשון – **לשונות חֲבֵה בספירת העומר** – משיעורי **שביעי של פסח** בכפר חב"ד, באר הרב **כוונה מיוחדת לימות ספירת העומר** הבנויה על התכללות **שבעת כיוני החיבה לרעה** בשיר השירים. **לתשלום הדברים** כדאי מאוד ללמוד את **מדור אהבת שלום** שמגלה לנו **כמה חשוב לבטא את החֲבֵה בדיבור מפורש**.

השיעור השני – **מצוות של אהבה** – הוא **סיום ספר אהבה** ברמב"ם [אותו סיימו בלימוד היומי בשבוע שעבר] והוא עוסק **במבנה הפנימי של ההלכות** בספר מיוחד זה.

השיעור השלישי – **ברכה על מצות מעקה** – הוא **תשלומין לשיעור הרמב"ם השבועי** בחיק המשפחה, שמקומו נפקד בחג הפסח, **ולרוב חשיבות הלימוד והקביעות** הקדיש לכך הרב את **הביאור בנגלה הנהוג לומר בסעודת משיח**. בשיעור דן הרב **בסוגית הברכה על מצות מעקה** ומשם מסתעפים הדברים לכמה **ערות יקרות בנגלה ובחסידות** במצוה זו.

אז אם **טרם הצטרפתם ללימוד היומי** של שלשה פרקים ברמב"ם – **זה הזמן!**
את חלק השיעורים חותם **שיעור נוסף ברמב"ם** – **מקידוש ועד הבדלה** – העוסק **בהלכות שבת** (את לימודן מסיימים בשבת זו). **לאחר הקדמה כללית** להלכות אלו ועל יסוד **ביאור של הרבי בגדר מצות הבדלה ברמב"ם** מרחיב הרב את היריעה ומבאר את **מהותה הפנימית של מצות הבדלה** – **המשכת קדושת השבת לימות החול**.

בבכל שנה, מלחין הרב לפני י"א ניסן – **יום הולדתו של הרבי מליובאוויטש** – ניגון על **הפרק החדש של הרבי**. מסיבות טכניות לא נכנס הניגון לגליון הסמוך ל"א ניסן, והשבוע מצאנו מקום **לפרוע חוב** זה (ביצוע יפה של הניגון ניתן למצוא בערוץ 'גל עיני' – מחלקת מוסיקה' ביוטיוב).

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת אמר הבעל"ט:

נ"ך יומי – ירמיהו פרקים לח'מד; **משנה** – סוטה פרק ה.

שיעור

כוונת שיר השירים לימי הספירה

לשונות חבה בספירת העומר

קיצור מהלך השיעור

בשיעורי שביעי של פסח השנה הודגשה 'אווירת שיר השירים' של חג הפסח. במסגרת זו נלמדה **כוונה של ימי הספירה** – התכללות **שבעה כינויי חבה** בהם מכונה הכלה בשיר השירים.

כינויי החבה של הדוד לרעה

בכל שנה אנחנו משתדלים ללמוד כוונה חדשה לספירת העומר. המגילה של חג הפסח היא מגילת שיר השירים – שיר האהבה בין הדוד העליון, הקב"ה, והרעה, כנסת ישראל. עם מגילת האהבה הזו ממשיכים לחיות בכל ימי ספירת העומר, אותה ממשיל ספר הזהר^א לספירה של כלה הנטהרת לחתנה, עד חג השבועות (בו קוראים את מגלת רות, אם המלכות, שהיתה ההשראה של שלמה המלך בכתיבת מגילת שיר השירים). לכן מתאים לחפש בתוך שיר השירים שבע מדרגות המכוונות לשבע מדות הלב המתכללות זו בזו ב־מט ימי הספירה ולכוון בהן בימי הספירה.

בכינויי החבה של הדוד לרעה יש חטיבה ידועה של ארבע מדרגות – "אהתי רעיתי

יונתי תמתי"^ב. בדרך כלל מוסברות המדרגות הללו כעליה של מוטבע-מורגש-מושכל-כתר^ג, אך בהתבוננות היום נחפש להשלים את ארבע המדרגות לשבע, שבעה כינויים של הדוד לרעה, ולכוון הכל כנגד מדות הלב.

על כינויי החבה אומר המדרש "לא זו מחבבה עד שקראה 'בתי', לא זו מחבבה עד שקראה 'אחותי', לא זו מחבבה עד שקראה 'אמי'"^ד. כל הסדר של "אהתי רעיתי יונתי תמתי" נכלל ב"לא זו מחבבה עד שקראת 'אחותי'" – מ"אהתי" עד "תמתי" שדרשו חז"ל כ"תאומתי"^ה – כאשר מעליו יש את "אמי" ומחתתו את "בתי". בשיר השירים נאמר "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו", שדרשו חז"ל

ב שה"ש ה, ב.

ג לקו"ב לקונטרס ההתפעלות פ"ב אות לה; **ברית הנישואין** מאמר "אני ישנה ולבי ער"; **יין משמח** ח"ד ש"ג.

ד שה"ש רבה ג, כה. ובכ"מ.

ה שם ה, ג.

ו שה"ש ג, יא.

נרשם (מהזכרון ומרשימת הרה"ח גיורא-מנחם שי"בן יעקב). ע"ו אית'אל גלעד. לא מוגה. שביעי של פסח תשפ"ד – כפ"ח.

א זהר ח"ג צז, ב.

האיך־סופית ליהודים הפשוטים – לעומת האהבה ל"יונתי" או "יפתי" שקשורה למעלות המיוחדות של הכלה.

"אחתי" רומז לסוד ה"אחוונא"¹ של סוכות (רמז לאחדות ישראל טבעית ופשוטה²), "אחתי" בגימטריא **אחדות**) – שני בדי ערבה שבלולב, שכנגד נצח והוד³. מכיון שההוד כבר 'תפוס' כאן "אחתי" יהיה שייך לנצח, כאשר "אחתי" – "תמתי" ("תאומתי") הן בני זוג בנצח והוד (ספירות המוטבע, בהן האהבה הטבעית של אח ואחות, מדרגת "אחתי" בהסבר השגור). עוד פשוט ש"רעיתי", אהבה רגשית שעיקרה "אהבה כאש"⁴, שייכת לספירת הגבורה (לה שייך במיוחד המושג רע, אותיות רע).

לאן ניתן לשייך את "יפתי"? אפשרות אחת היא לספירת התפארת, שענינה יפי, אבל בשמונה לשונות של יפי⁵ הלשון יפי עצמו הוא בחסד (בסוד "יפת מראה"⁶ האמור בשרה אמנו, אשת אברהם איש החסד), וכך מתאים להקבלה כאן (וכן **יפתי** עולה "**פרו ורבו**"⁷, מצוה המתקיימת מתוך אהבה, פנימיות החסד). לפי זה, "יונתי" שייך לתפארת – "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה"⁸, הכל מדגיש את תפארת הכלה ביפי המראה (מצד החכמה־הראיה) ועדיבות הקול (מצד הבינה־השמיעה). "יונתי" היא בסוד "עיניך יונים"⁹, המקום העיקרי בו מתבטא פאר הכלה – "כל זמן שענינה יפות אין כל גופה צריך בדיקה"¹⁰.

"ביום חתונתו" זה מתן תורה 'וביום שמחת לבו' זה בנין בית המקדש¹¹, אך בפשט מדובר באמו של החתן ולא בפניה שלו אל הכלה. גם הכינוי "בתי" לא מופיע בשיר השירים, והקרוב אליו ביותר הוא הכינוי של הכלה "בת נדיב"¹². איזה כינויים נוספים יש לכלה? הכינוי הראשון והרווח של הכלה, מתחלת שיר השירים, הוא "רעיתי"¹³. עוד לפני שהוא נכלל ברביעיה של "אחתי רעיתי יונתי תמתי" מצטרף אליו ביטוי חבה נוסף אחד – "רעיתי יפתי". גם ל"אחתי" מצטרף עוד לפני הרביעיה כינוי נוסף – "אחתי כלה"¹⁴. בהתבוננות איזה כינוי שביעי ישלים כאן את המבנה חשבתי שאפשר לצרף את "השולמית"¹⁵, אבל בסופו של דבר ההכרעה היתה להשלים בכינוי שהוזכר – "בת נדיב".

הקבלה לשבע הספירות

כיצד ניתן להקביל את שבעת כינויי החבה לשבע מדות הלב?
הפשוט ביותר, לפי הערכים שאנחנו משתמשים בהם תמיד, הוא ש"תמתי" שייך לספירת ההוד שפנימיותה תמימות¹⁶ ("תמתי" היינו סוד "עבודה תמה", "עבודה שאין אחריה עבודה"¹⁷, שאחריה יש להודות לה). בהסבר הרגיל לארבע המדרגות "אחתי רעיתי יונתי תמתי" זהו הכינוי השייך לכתה, ואכן מפורש¹⁸ שלספירת ההוד (ולתמימות שבה) יש קשר מיוחד לכתה (ולאמונה שבו). אהבת "תמתי" היא אהבה עצמית – כאהבה לבן התם, שאינו מתעטר במעלות חיצוניות¹⁹, דוגמת האהבה

את כל המעלות הטובות – "תמתי" בגימטריא כל פעמים טוב.

זי שבת כ, א ובפירש"י ד"ה "אחוונא".
יח סוד ה' ליראיו שמ"ד.
יט פע"ח שער הלולב פ"א ואילך.
כ ראה לקו"ת ר"פ בהר.
כא הנרות הללו ממאר "שמונת פני היפי".
כב בראשית יב, יא.
כג שם א, כח.
כד שה"ש ב, יד.
כה שם א, טו; ד, א.
כו תענית כד, א.

ז תענית פ"ד מ"ח.
ח שה"ש ז, ב.
ט שם א, ט; א, טו; ב, ב; ג, ב; ג, י; ד, א; ד, ז; ה, ב; ו, ד.
י שם ב, י; ב, יג.
יא שם ד, ט; ד, י; ד, יב; ה, א.
יב שם ז, א.
יג סוד ה' ליראיו ש"א פ"א ובכ"ד.
יד יומא כד, א.
טו ראה הנפש פ"ב (ובפרט שם בהערות ל, לב ונח).
טז אך אליב דאמת כוללת התמימות (גם לשון שלמות)

ה'חותמת' של ההקבלה היא התבוננות ברמו של כל הכינויים: בשיר השירים הכלה לא נקראת 'אהובה', אבל כל השיר אומר אהבה (יש בו ט פעמים **אהבה** פסוקים ובהם **חי**, **ט**, לשונות אהבה^{לח}). בשבעת כינויי החבה רק הכינוי של היסוד, "בת נדיב", הוא בפני עצמו כפולה של **אהבה** – **לו** (לאה) פעמים **אהבה**. אך כאשר מצרפים יחד את הכינויים הנוספים – **יעתי יונתי אחתי תמתי כלה** – הם עולים 230 פעמים **אהבה**, כך שכל שבעת הכינויים עולים 3458, מספר שהוא גם כפולת 7 וגם כפולת 13, 7 פעמים (ממוצע כל מלה) 13 פעמים 38, העולה גם **יעקב** (ז"פ הוי', יד"פ 13) פעמים **חיה**. על יעקב נאמר "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון"^{לט} ונשותיו הן בסוד תיקון חוה^מ. בימי הספירה מתכללים שבעת כינויי החבה, מיפתי שביפתי ביום הראשון עד לכלה שבכלה בערב שבועות. היום, שביעי של פסח, הוא יסוד שבחסד – בת נדיב שביפתי (המדגיש את צניעות היפי – "מה יפו פעמים בנעלים בת נדיב", בסוד "בשתים יכסה רגליו"^{מא} הרומז למדת הצניעות^{מב}). בבית היהודי, בימי הספירה מתאים שכל איש יפנה לאשתו בכינויי חבה לפי ענינו של יום...

חסד	גבורה
יפתי	רעיתי
	תפארת
	יונתי
נצח	הוד
אחתי	תמתי
	יסוד
	בת נדיב
	מלכות
	כלה

עבודת "יונתי" – שכנגד המושכל בהסבר השגור – היא "לאסתכלא ביקרא דמלכא"^{כז} (ב"יקר תפארת גדולתו"), ההתבוננות השייכת בפרט לתפארת^{כח}. אם כן, שלשת הכינויים הראשונים בשיר השירים – "רעיתי", "יפתי" ו"יונתי" – הם כנגד החג"ת, עיקר הרגש.

שני הכינויים שנותרו שונים במשקל שלהם מכינויי החבה עד כה. הכינוי "כלה" עצמו מתאים לספירת המלכות, כפשוטו. המלה "בת" פירושה מדה, כבפסוק "אלפים בת יכיל"^{כט}, ו"נדיב" היינו חסד ואהבה – "בתו של אברהם אבינו שנקרא 'נדיב'^ל – כל החסדים מתקבצים בספירת היסוד^{לא}, שהיא הכלייה"ת" לחסדים, ה"נדיב". על "בת נדיב" נאמר "מה יפו פעמין בנעלים בת נדיב". הבעל שם טוב מסביר^{לב} שכאשר הצדיק ("ועמך כלם צדיקים"^{לג})

יורד למטה עליו לנעול נעלים כדי שלא יתלכלך בעולמות התחתונים באופן שימונע ממנו לעלות חזרה, "רחצתי את רגלי איככה אטנפם"^{לד} – שמירה של ה"צדיק יסוד עולם"^{לה} בעיקר מפגם היסוד, פגם הברית (עליו נאמר "נכתם עונך לפני"^{לו}, ר"ת **נעל**^{לז}).

ולסיכום:

כז זחר ח"א קצט, א; ראה תניא פ"ג. כח **יין משמה** ח"ה ש"ג בתורה "לאסתכלא ביקרא דמלכא". כט מלכים א' ז, כו. ל סוכה מט, ב. לא שער ההקדמות נט, א; קהלת יעקב ערך 'זיווג'. ובכ"מ. לב ראה תולדות יעקב יוסף וירא א. לג ישעיה ט, כא. לד שה"ש ה, ג. לה משלי י, כה. לו ירמיה ב, כב. לז אמרי יהודה קדושים ד"ה "והייתם לי" (ע, ג).

לח סימן חי ("אהבה") הלשונות הוא **אבודה** – א "באהבה" (ח, ז), ב "אהבוך" (א, ג"ד), ו "אהבה" (ב, ד"ה; ג, ה, ה; ח, ז; ד, ח, ו); ד "האהבה" (ב, ז; ג, ה; ח, ז); ה "שאהבה" (א, ז; ג, איב"ג"ד) – בסוד רוחו של משיח שהיתה אבודה בסודם (ראה ספר הליקוטים וירא יח ועוד), היינו שהאהבה העצמית של שיר השירים היא היא רוחו של משיח ועלינו לחפש אחריה בנרות עד שנמצא אותה. לט ב"ב נח, א; זחר ח"א לב, ב. מ ראה ע"ח של"ח. מא ישעיה ו, ב. מב רש"י שם.

שיעור

חבנה ספר אהבה ברמב"ם

מצוות של אהבה

קיצור מהלך השיעור

בתהליך התשובה יש הבדל בולט בין מצוות שבין אדם למקום, בהן התשובה והכפרה הן רק בין האדם לקונו, למצוות שבין אדם לחברו, בהן הכפרה תלויה בבקשת מחילה ופיוס החבר. עם זאת, ברור שבמצוות שבין אדם לחברו יש גם ממד של בין אדם למקום, שהרי גם הן מוטלות על האדם במצות המקום. העמקה בנושא ובהשלכותיו, דרך העיון האם נדרשת בקשת מחילה על ידי הפוגע או שדי במחילת הנפגע, פותחת להבין את ההתכללות בין שני הרבדים בכל המצוות. מכאן צומח זיהוי של עוד רובד עמוק – מצוות שבין אדם לעצמו. בסופו של דבר נחשפים בשיעור, וכמובן גם מקבלים דירוג פנימי מעמיק, חשה

ספר אהבה – מצוות עשה

שתי מצוות עשה – "לעבוד את ה' בתפלה בכל יום" ו"לברך כהנים את ישראל בכל יום" – בהלכות תפלה וברכת כהנים; חמש מצוות עשה – "להיות תפילין על הראש", "לקשרם על היד", "לקבוע מזוזה בפתחי השערים", "לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו", "לכתוב המלך ספר שני לעצמו, כדי שיהיה לו שני ספרי תורה" – בהלכות תפילין ומזוזה וספר תורה; מצוות עשה (אחת) "לעשות ציצית על כנפי הכסות" בהלכות ציצית; מצוות עשה (אחת) "לברך את שם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה" בהלכות ברכות; מצוות עשה (אחת) "למול את הזכרים ביום השמיני" בהלכות מילה.

ספר אהבה ברמב"ם מתייחד בכך שהוא כולל מצוות עשה בלבד, ללא אף מצוות לא-תעשה! הדבר תואם את המבואר בחסידות^א שאהבה – ענינו הכללי של ספר אהבה – היא הכח המניע את קיום כל מצוות עשה.

הספר מתחלק לשש הלכות הכוללות יא (וה, בסוד "זכרי" עם זה – רמח [מצוות עשה המוניעות מאהבה]^ב) מצוות עשה: מצוות עשה (אחת) "לקרות קרית שמע" בהלכות קרית שמע;

נערך ע"י איתיאל גלעדי. אור ליי' ניסן תשפ"ד – כפ"ח.
א תניא פ"ד.

ב זהר ח"א כד, א.

פרצוף המצוות

ויש להקביל את יא המצוות, לפי סדרן, לספירות העליונות:

קרית שמע – יחוד "הוי' אחד"^ג – בספירת החכמה, בה שורה "אחד האמת"^ד.

המצוה לעבוד את ה' בתפלה בספירת הבינה, מקום העבודה שבלב^ה ("בינה לבא"^ו), בסוד "ועבד הלוי הוא"^ז.

ברכת כהנים בכתו, שהרי מקור הברכה של הכהנים הוא בחסד דעתיק המתלבש בגלגלתא דאריך^ח (הכתר כאן בא אחרי החכמה והבינה, כך שלפי חכמת הצירוף זהו הסדר הישר של יהו).^ט

חמש מצוות הסת"ם – מצוות הכתיבה של אותיות קדש, "כתבם על לוח לבך"^י, כאשר כל אות היא לשון "אֱת נפש" – מכוונות לפי הסדר

כנגד ה הקצוות של מדות הלב, מחסד עד הוד: תפילין של ראש ותפילין של יד הן בסוד האהבה והיראה^{יא} – תפילין של יד, המונחות ראשונות, הן כנגד היראה שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"^{יב}, ותפילין של ראש הן פסגת העבודה, "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"^{יג}. המזווה בשערי הבית היא בסוד "כתפארת אדם לשבת בית"^{יד}. שני ספרי התורה הם כנגד הנצח וההוד – הספר של כל יהודי בנצח (וספר זה הוא יכול לרשת מאבותיו, כחלק מנצחיות הדורות) והספר של המלך בהוד, בסוד "הוד מלכות"^{טו}.

מצוות ציצית ביסוד, שהרי יש בה הכח של תיקון הברית – "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי

עיניכם אשר אתם זנים אחריהם"^{טז} – וכמסופר בחז"ל^{טז} שהציצית מצילה בפועל מזנות.

מצוות "ואכלת ושבעת וברכת"^{טז} היא מצוות המלכות – המזון נמשך למלכות ושייך לה (בסוד פת, האשה שנקראת "הלחם אשר הוא אוכל"^{טז}, ובה שיעורי כזית וכביצה) וכן הברכה היא "על הארץ הטובה", סוד המלכות.

אחרי שמגיעים למלכות יש עליה שוב ליסוד (בסוד "מטי ולא מטי"^{טז}, כמו בברכות שמו"ע^{טז}, וד"ל) – למצוות ברית מילה שהיא תיקון היסוד כפשוטו. כלומר, מצוות ציצית היא הצדיק-היסוד של אור ישר ומצוות מילה היא הצדיק-היסוד של אור חוזה, החוזר לקדמותו ממשכא^{טז} – עד ל-יג מדות הרחמים שבכתו, סוד יג הבריתות שנכתרו על

המילה^{כב} (כסיום ספר

אהבה ברמב"ם),^{כג}

ולמעלה^{כד}

מעלה עד לרדל"א^{כה}

וחביון עז העצמות

שברדל"א, וד"ל.

ולסיכום:

כתר ברכת כהנים	
בינה עבודת ה' בתפלה	חכמה קרית שמע
גבורה תפילין של יד	חסד תפילין של ראש
תפארת מזווה	
הוד כתיבת ספר תורה של המלך	נצח כתיבת ספר תורה
יסוד דאור ישר ציצית	
מלכות ברכת המזון	
יסוד דאור חוזר ברית מילה	

הבנה שש ההלכות

לחלוקת ההלכות מתאימה הקבלה פנימית

המשך בעמ' 27 <<<

טו במדבר טו, לט.

טז מנחות מד, א.

יז דברים ח, י.

יח בראשית לט, ו.

יט זרר ח"א טז, ב ועוד.

כ ראה שעה"כ דרושי העמידה דרוש ו.

כא שער האמונה (אדה"א) פט"ו ואילך. ובכ"מ.

כב נדרים פ"ג מי"א.

ג דברים ו, ד.

ד תניא פל"ה בהגהה.

ה זרר ח"א קנד, ב. מבואר בלקו"ת קרח נה, ב.

ו הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

ז במדבר יח, כג.

ח ע"ח ש"ג פ"ו.

ט משלי ג, ג.

י אמרי אמת בא תרפ"ד.

יא תניא פמ"א.

יב זרר ח"ג רסז, א.

יג ישעיה מד, יג.

יד דהי"א כט, כה; דניאל יא, כא.

שיעור

שיעור ברמב"ם היומי

ברכה על מצות מעקה

קיצור מהלך השיעור

בפסח לא התקיים שיעור הרמב"ם המשפחתי וכתלשלומין' לכך הוקדש **הביאור בנגלה דאורייתא** שנהוג לומר בסעודת משיח **לרמב"ם** של אותו היום, שהתרחב מהעיסוק ב**ברכה על מצות מעקה** לכמה הערות על מצות מעקה בכלל. השיעור, הקצר יחסית, נמסר בהקשר אחר וסגנונו שונה מהרגיל.

ברכה על מצות מעקה

בהלכות ברכות^א מסביר הרמב"ם מדוע לא מברכים על מים אחרונים: מפני שלא חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנה ודברים שהם משום סכנה אין מברכין עליהם הא למה זה דומה למי שסינן את המים ואחר כך שתה בלילה מפני סכנת עלוקה שאינו מברך וצונו לסנן את המים וכן כל כיוצא בזה. בהמשך הפרק^ב כותב הרמב"ם: אם עשה מעקה מברך בשעת עשייה אשר קדשנו

במצותיו וצונו לעשות מעקה

[ושוב הוא מזכיר^ג את אותן ברכות כשהוא מדבר על החילוק בין קיום המצוה בעצמו לקיומה על ידי שליח: עשה מעקה לגנו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה... אבל... לאחרים... עשה להם מעקה מברך על עשיית מעקה...]. לכאורה, גם מצות מעקה שייכת למניעת סכנה, כמפורש בה "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו"^ד, ומדוע מברכים עליה?

עשה ולא־תעשה

בעל המנחת חינוך כלל לא מציג את הדברים כקושיא, אלא רק כהוכחה לכך שמצות מעקה

נערך ע"י איתיאל גלגודי. שביעי של פסח תשפ"ד - כפ"ח. א הלכות ברכות פ"א ה"ד - משיעור הרמב"ם היומי (ג"פ) כ"א ניסן תשפ"ד (על פי קבלה סוד המעקה הוא לבוש החשמל שבראש עולם הבריאה לשמור את הגילויים מעולם האצילות - שיומשכו בפנימיות, ללא יניקה לחיצונים - השייך לקריעת ים סוף, חיבור האצילות ובי"ע, שבשביעי של פסח, כ"א ניסן). בהבא לקמן ראה גם מדור 'הלכה יומית לעיון ברמב"ם' בחוברת דבר מלכות.

ג שם הלכות יבי"ג.

ד דברים כב, ח.

ב שם ה"ח.

הסכנות דאגו בעיקר חז"ל). לעומת זאת, מצוות התורה הן נצחיות – הן לא נועדו רק לבטל סכנה ו'להתבטל' יחד עמה – וכך למצות מעקה ודאי יש טעם נצחי חיובי עליו יש לברך. בעבודה הפנימית, מסביר הרבי, בכל פעם שאדם מגיע לעבודה חדשה ("בית חדש")¹ עליו לקחת על עצמו סייגים והגבלות חדשות, כהכנה למצבים חדשים בהם יתקל, ואותו מעקה הוא המשכת-כח (באופן חיובי) ממקום נעלה יותר, המשכה הנפעלת דווקא על ידי ברכה (המברכה-ממשיכה ממקום גבוה).

בעל הלבושי מרדכי מתרץ² שאכן כאשר האדם שומר את נפשו מסכנה אין לו לברך, אך במצות מעקה הדאגה היא לשמור את הזולת מסכנה³ – על אף שעל הזולת מוטל החיוב להשמר מצד עצמו – וזו כבר מצוה שראוי לברך עליה⁴. אם נרצה להטעים את דבריו נאמר שעל השמירה מסכנה אין מברכים, אבל על הפעולה החיובית של הערבות שמתבטאת במצות מעקה יש לברך.

ט בשיחה נוספת (ח"ט תצא ב, בפרט ס"ג ואילך) מסביר הרבי ש"כי תבנה בית חדש" היינו בנין חיי הנישואין – הדורשים מהאדם לצאת לעיסוק בגשמיות, וממילא נדרשים ממנו הידורים חדשים לשמירה. וסמך לדבר: בתורה בכלל מעטים הדברים ה'חדשים' (ראה שיעור י"ד טבת תשע"ב), אך שנים מהם מופיעים בפרשת כי תצא – "כי תבנה בית חדש" ו"כי יקח איש אשה חדשה" (דברים כד, ה) – רמז לקשר ביניהם ("ביתו' זו אשתו").

י ובעומק, במצות מעקה עצמה יש כח חידוש פלא: על "כי יפל הנפל ממנו" דרשו חז"ל "ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל, אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב" (שבת לב, א). אך על ידי ההקפדה שלא לסובב לו את הנפילה אפשר להמתיק את הדין לגמרי ולבטל מה שנגזר עליו מששת ימי בראשית, נמצא שהמעקה חוזר ללפני בריאת העולם, מעקם את החלל מחדש, וכך בונה בורא בית-עולם חדש.

יא לבושי מרדכי לשו"ע או"ח סימן ג.

יב וראה גם בשיחה דלקמן הערה לד (ס"ז) בדבר חשיבות מצוה זו דווקא עבור הזולת.

יג עוד כתב שם – על יסוד דברי הגר"א בביאוריו שם – שהטעם שאין מברכים על שמירה מסכנה הוא כי בדרך כלל זו מצוה שאין בה מעשה או משום שאין מברכים על הפורענות, טעמים שאינם שייכים במצות "ועשית מעקה לגגך" (שהיא שמירה על ידי מעשה דווקא וכי בנית בית חדש אינה פורענות ואדרבא הוא מישוב העולם).

היא מצות עשה ככל מצוה אחרת – עליה מברכים כעל כל מצות עשה – והוא מסביר את החילוקים בין הלאו שמחייב מניעת סכנה ("ולא תשים דמים בביתך") לבין העשה של "ועשית מעקה לגגך" (ובניהם: את מצות מעשה ניתן לקיים כמצוה רק בעצמו או על ידי מי שיש בו דין שליחות – ולא על ידי פועל נכרי או חרש, שוטה וקטן – ואם לא כן על אף שנמנעה הסכנה בטל בעל הבית את המצוה שהיתה מוטלת עליו⁵).

הרבי, בשיחה מראשית שנות הנשיאות, מציין שמישהו שאל אותו במכתב קושיא זו, וגם הוא מחלק בין העשה ("ועשית מעקה לגגך") והלא-תעשה ("ולא תשים דמים בביתך") עם תוספת הסברה חשובה: הרמב"ם מסביר בכללי מנין המצוות שכאשר מפורש בכתוב טעם המצוה אין ראוי למנות אותה כמצוה בפני עצמה. אם כן, העובדה שהרמב"ם מנה גם את "ועשית מעקה לגגך" וגם את "לא תשים דמים בביתך" – כדברי הספרי "ועשית מעקה לגגך" מצות עשה, 'ולא תשים דמים בביתך' מצות לא תעשה'⁶ – מלמדת שלטעמו "לא תשים דמים בביתך" איננו הטעם של "ועשית מעשה לגגך". את הסכנה ניתן לבטל בדרכים נוספות – הגבהת הקרקע, עשיית גג משופע וכיו"ב – אך בעשית מעקה יש טעם פנימי חיובי שאיננו רק משום סכנה. לתוספת הטעמה בכך, על מצוה משום סכנה אין מברכים משום שהעיקר הוא לבטל את מצב הסכנה – ויש לעשות זאת בזריזות יתרה, בלי להתעכב על ברכה וכוונותיה (כפי שהסבירו⁷ את הטעם שאין מברכים על מצות צדקה, שמא בינתים ימות העני מרעב...). – ועם בטול הסכנה תתבטל גם המצוה (כאשר להגדרת

ה אך הביא מספר מחנה אפרים הלכות שלוחין סיי"א שכתב שפועל נכרי בשכירות הרי הוא כידו – עיי"ש במה שהשיג עליו.

ו לקו"ש ח"ב עמ' 385 ואילך.

ז ספרי דברים רכט.

ח שיח שרפי קודש (קאצק) ח"ג ערך 'צדקה' אות ז.

תודעת השמירה

מסכנה, החמורה
אף מאיסור, היא
כלל גדול - של
אמונה (יסוד)
וחכמה (עמוד)
- העומד ביסוד
התורה כולה

וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר השמר לך ושמור נפשך. ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאין לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים.

המנחת חינוך מקשה מדוע לא מנה הרמב"ם מצות עשה זו, ואף מוסיף להקשות קושיות

רבות (אותן הוא משאיר בצריך עיון) – מה המקור להפוך פסוק המזהיר משכחת מתן תורה^כ לחיוב על שמירת הגוף?^{כא} מדוע מצוה שנאמר בה "השמר" לא נחשבת לרמב"ם כלאו?^{כב} ומדוע אין מברכים עליה? לדרכנו נאמר שהרמב"ם לא מנה מצוה זו, ככלל שלו שאין למנות מצוה כללית^{כג}, ויש כאן אפילו "כלל גדול" עוד יותר ממצות עשה כללית – "כלל גדול בתורה" של שמירה מכל סכנה, גשמית או רוחנית, בכל דרך, של חיוב (עשה) ושל שלילה (לא תעשה).

משה רבינו הוא המצווה בתורת משה על כל האיסורים, אך הוא גם המתמסר להציל את עם ישראל מכל סכנה, עד כדי הנכונות שלו לשבור את הלוחות, איסור, לטובת שמירת עם ישראל

כ דברים ד, ט: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך" (והיינו המתואר בפסוק הבא "יום אשר עמדת לפני הוי' אלהיך בחרב וגו'"). ורמז לקשר בין פסוק זה למצות "לא תשים דמים בביתך" – "רק השמר לך ושמר נפשך מאד" עולה דם ברבוע (הרמב"ם השמיט את המלים "רק... מאד", העולות משה, כפולת 23, והשאיר רק את המלים שבאמצע, שהן כפולת 37, ודוק).

כא כיו"ב נשאלת השאלה על פסוק נוסף, סמוך באותה פרשה, המובא באחרונים (ראה לדוגמא לבוש על שו"ע יו"ד קטז; העמק דבר על דברים ד, טו) כאזהרה על שמירת הגוף – "ונשמרתם מאד לנפשיכם" – העוסק בפשטות מזהירות מעבודה זרה, "כי לא ראיכם כל תמונה ביום דבר הוי' אליכם בחרב מתוך האש" (שם פסוק טו).

כב לפי הכלל שפוסק הרמב"ם להלכה "כל מקום שנאמר השמר או פן או אל הרי זה מצות לא תעשה" (הלכות שמירה ויובל פ"ט ה"ל). השווה גם הלכות סנהדרין פכ"ו ה"ג שם הביא הרמב"ם מפסוק זה את האיסור לקלל את עצמו ופוסק שלוקים עליו (וכבר הקשה עליו המנ"ח כאן), ואכמ"ל.

כג סהמ"צ שרש ד.

ספק סכנה חמור מספק אסור

ביחס בין הסכנה למצוה מביא המנחת חינוך את הביטוי "ספק סכנה חמור מספק אסור"^{יד}. יחסית, תודעת האיסור היא מצד מוחין דאבא, כאשר האב מזהיר את בנו 'אסור!', ותודעת הסכנה היא מצד מוחין דאמא, האמא רגישה לסכנה

ומזהירה מפניה את ילדיה. בנידון דנן, המפורש בתורה שבכתב ("מוסר אביך") בשמירת הנפש הוא בעיקר מצוה חיובית נצחית (אסור), עליה מברכים, ואילו בתורה שבעל פה ("תורת אמך") מוסיפים חכמים דברים שיש להזהר בהם (סכנה), ועליהם אין מברכים (והוא על דרך היחס בין תורה, "חיי עולם", לתפלה, "חיי שעה"^{טו} – שהן בחכמה, "אורייתא מחכמה נפקת"^{טז}, ובבינה, "עבודה שבלב זו תפלה"^{יז} ב"בינה לבא"^{יח} – כאשר דווקא בנוגע לתפלה נאמרה ההלכה שיש להפסיק מפני הסכנה^{יט}).

ורמו: "ספק סכנה חמור מספק אסור" עולה בדיוק כלשון הרמב"ם בפתיחת חבורו – "יסוד היסודות ועמוד החכמות" (משולש מח). יש כאן רמז שתודעת השמירה מסכנה, החמורה אף מאיסור, היא כלל גדול – של אמונה (יסוד) וחכמה (עמוד) – העומד ביסוד התורה כולה. ותוספת בכך על דרך הפשט: כאשר הרמב"ם עוסק בהלכות מעקה עצמן (ולא רק בברכה שעליה, כנידון דנן), אחרי שהוא מציין את העשה של עשית מעקה ואת הלא-תעשה של "לא תשים דמים בביתך", הוא מוסיף:

יד עפ"י חולין ט, ב.

טו שבת י, א.

טז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

יז תענית ב, א.

יח הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

יט ברכות לב, ב. וראה במנ"ח שאולי זהו מקורו של הרמב"ם שמה"השמר לך ושמור נפשך" יש מצוה גם על שמירת הנפש (כדלקמן בפנים) – אף שתמה עליו רבות – ודוק.

הסכנה הגדולה ביותר לאדם היא הגאווה, שהיא מקור כל הנפילות

המעקה^{לד} הוא מסביר – בתוקף רב – שגם בבית המקדש נדרש מעקה לגג ההיכל, משום שגם בעיני קדושה יש להזהר מגאווה שעלולה להביא לכל הנפילות, והמעקה מחדיר את הבטול והשפלות הנדרשים בעבודת ה'.

המדרש^{לה} מפרש שעל גג בית המקדש עולה המשיח ובהיותו "בר נפלא"^{לו} נדרשת במיוחד לגביו האזהרה "כי יפל הנפל"^{לט}. אצל המשיח מודגש שהשפלות והבטול אינם רק שמירה מגאווה, אלא יש להם פעולה חיובית המכשירה אותו לתפקידו^{לח} – "צמח שמו ומתחתיו [מתוך מדת השפלות שלו, להשפיל את עצמו 'תחתיו'] יצמח"^{לט} (והרמז: מעקה המקדש הוא בגובה שלש אמות^מ – כנראה עשרה טפחים, כשיעור מעקה^{מא}, לא מספיקים למי שנאמר בו "ירום ונשא וגבה מאד"^{מב}... – וג"פ "אמה" בגימטריא צמח).

מסכנה, מתוך תודעה ש"ספק סכנה חמור מספק אסור" (כאשר שם ה' מתדמה לאב המקפיד על האסור עליו עבר הבן

ומשה מתדמה לאמא השומרת את הבן מסכנת עונש האב^{כד}). בלשון הקבלה, המושג סכנה שייך לשבירת עולם התהו, שבירה שהתחוללה באור העינים של פרצוף א"ק, ותיקונה הוא תכלית כל התורה – "אשר עשה [לשון תיקון^{כה}] משה לעיני כל ישראל"^{כז} (פסוק המתייחס לשבירת הלוחות לעיני עם ישראל^{כח}, "ואשברם לעיניכם"^{כח}). הכח לבטל את הסכנה ויחד עמה את האסור-המצוה הוא גם סוד האמור במשה "לא כן עבדי משה"^{כט} – כוחו של משה להפוך את ה"לא" ל"כן"^ל.

שמירה מגאווה

הסכנה הגדולה ביותר לאדם היא הגאווה, שהיא מקור כל הנפילות ("כי יפל הנפל ממנו") – "לפני שבר גאון ולפני כשלון גבה רוח"^{לא}, "לפני שבר יגבה לב איש"^{לב}. לכן "כל הדרכים בחזקת סכנה"^{לג}, כולל ההליכה בדרך ה', שתמיד יש בה סכנה של תחושת גאווה (והסגולה לשמירה מכל סכנה היא מצוה, שכל ענינה בטול ללא שום הרגשת גאווה). בשיחה נוספת של הרבי על סוד

כד זחר ח"ב קצ, ב.

כה בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי ו; זהר ח"א מז, ב.

כו דברים לד, יב. ראה צמח צדיק בראשית ד"ה "בראשית ברא אלהים וגו' נקדים לפרש"; תפארת שלמה פרשת יתרו ד"ה "נעבד להון".

כז פירש"י עה"פ.

כח דברים ט, ז.

כט במדבר יב, ז.

ל פנים אל פנים פ"ב (עמ' נב) ובכ"ד. והוא סוד "כן עינינו אל הוי' אלהינו" בתהלים קכג – הפרק של הרבי מליובאוויטש החל מ"א ניסן השתא. פרק העוסק כולו בסוד העינים – הפיכת תיקון העינים, עם כל הסכנה שבהן, ל"כן" (העולה עין), ודוק.

לא משלי טז, יח.

לב שם יח, יב.

לג ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד.

לד לקו"ש חכ"ד תצא ב – עיי"ש באריכות.

לה פסיקתא רבתי לו.

לו סנהדרין צו, ב. ורמז: "מעקה לגג" עולה הריון – יש כאן סגולה להריון מלא (רעא ימים) ושמירתו מהפלה עד ללידה בריאה ושמחה (ועד ללידת משיח, בו נאמר "בני אתה אני היום ילדתיך").

לז ראה מלך ביפיו מאמר "מצות מעקה".

לח וראה שיח שרפי קדש (פשיטתא) בהעלותך:

והאיש משה עניו מאד. בשם החי' הר"מ ז"ע, על הפסוק ויקרא שמואל אל שאול הנג (שמואל א' ט') כתוב במדרש ששמואל מוכיחו לשאול על ענין נאות. והקשה הרה"קוב"ו מה נאות ראה בשאול, אדרבא הא שאול הי' נחבא אל הכלים והי' בורח מן הגדולה. ואמר שוה ענין נאות, שהשי"ת צוה למלוך א"צ לברוח מן הגדולה שוהו מצות השי"ת ומה נ"מ, ובמשה רבינו כתיב והאיש משה עניו מאוד וכי' אעפ"כ בעת שהשי"ת קרא למשה. ויאמר משה משה ויאמר לו הנני. הנני לכהונה הנני למלכות, (שמו"ר פ"ב) והבן שהוא לימוד גדול. ומכאן שהענוה האמתית לא רק שומרת את המלך אלא שהיא גופא הכח החיובי שלו למלוך (לענין המדרש על "וידבר עם שאול על הגג" – ראה בבאר משה עה"פ שהזכיר את דברי הפתיחתא דאיכ"ר כד שגג היינו גסות הרוח).

לט זכריה ו, יב. ראה שיעורים בסוד ה' ליראוי ח"ב עמ' רב. מ וראה במנ"ח שהקשה שמכאן שאין זה מעקה אלא חלק מני המקדש, ולענינו נאמר שזו המחשה איך הסכנה עצמה הופכת לשמחה ונוי, ואכמ"ל.

מא כאשר עושים סדרה מאותיות מעק (ראה ראב"ע ורשב"ם עה"פ שהמלה "מעקה" היא יחודית, ללא רע) האות הקודמת היא י – רמז ל"ט טפחים של מעקה.

מב ישעיה נב, יג.

שיעור

הערות בהלכות שבת ברמב"ם

מקידוש עד הבדלה

קיצור מהלך השיעור

שיעור הרמב"ם המשפחתי עסק ב**הלכות שבת** – שבסדר הלימוד של שלשה פרקים ביום התחילו לעסוק בהן בזמן מסירת השיעור ומסיימם השבת. על יסוד שיחות של הרבי מליובאוויטש בגדר **מצות הבדלה לפי הרמב"ם**, ודגש מיוחד על **ברכת הבשמים** בהבדלה, 'מתקדם' השיעור מההקדמה להלכות שבת אל דיני **קידוש והבדלה** – הכל כדי להמחיש כיצד תכלית ההבדלה היא **להמשיך את קדושת השבת** גם לתוך עולם החולין.

מצוות השבת

את הלכות שבת פותח הרמב"ם: הלכות שבת יש בכללן חמש מצוות שתי מצוות עשה ושלוש מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן: (א) לשבות בשביעי (ב) שלא לעשות בו מלאכה (ג) שלא לענוש בשבת (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת (ה) לקרש היום בזכירה זוג המצוות הראשון, שהן עשה ולא־תעשה של אותו ענין – שביטה ואיסור מלאכה – הוא כנגד חכמה ובינה, "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^א. על אף שלעתים כתוב שבכללות הלא־תעשה הוא מצד אבא והעשה מצד אמא^ב,

כאן הסדר הוא הפוך: השביטה היא בסוד מוחין דאבא המאירים בשבת^ג, כאשר פנימיות החכמה היא בטול – עבודת השבת היא בטול במציאות שמצד אבא. איסור המלאכה – שהוא עיקר ההבדלה בין קדש לחול, וממנו ה'דינים' של השבת, עד לסקילה החמורה – הוא כנגד הבינה, המבחינה בין קדש לחול (וכלולה בה גם הדעת, בה כח ההבדלה^ד), ש"מינה דינין מתערין"^ה על מחללי השבת ר"ל.

הרבי מדייק^ו שבשבת פותח הרמב"ם את

שיעורי התבוננות ח"ג עמ' 141 ואילך. ובכ"מ.

ג פע"ח שער מקראי קדש פ"א.

ד ראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב.

ה ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח שי"ג (אריך אנפין) פ"ח; שם שי"ד (או"א) פ"ב.

ו לקו"ש ח"א תשא ב (עמ' 192-193). עיקר הדיוק של

נערך ע"י איתאל גלעדי. שיעור רמב"ם לבני המשפחה (24). אור לכ"ד ניסן תשפ"ד – כפ"ח.

א ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

ב לקוטים חדשים מאר"י ומהר"ו עמ' 82. ראה מבחר

האיסור לענוש

בשבת בעבודת
כל אדם על
האיסור לכעוס
ביום השבת וענינו
תיקון מידות
הלב, שתהינה
כולן מדות
'שבתיות' של
אהבה ורחמים,
ללא שמץ של דין
והקפדה

ורחמים (פנימיות התפארת), ללא שמץ של דין והקפדה (שמצד הגבורה).

האיסור לצאת מחוץ לתחום הוא תיקון הנצח וההוד¹ – שמירת הרגליים שלא לצאת מתחום הקדושה (בסוד "אם תשיב משבת רגלך"²) – תיקון כל הרגלי האדם³, שמירת המוטבע שבנפש).

קידוש היום בזכירה – הנלמד⁴ מהפסוק "זכור את יום השבת לקדשו"⁵, עצם מצות שבת בעשרת הדברות – הוא סוד קדושת הברית, תיקון היסוד (והיינו בסוד "יסוד אבא ארוך ומסתיים ביסוד ז"א"⁶, המשכת ה"קדש" מהחכמה⁷) – היינו עצם קדושת השבת, המוחין דאבא – ליסוד). "זכור ו'שמור' בדבור אחד נאמרו"⁸ ויש כאן יחוד יסוד (זכור-זכר) ומלכות ("שמור' לנוקבא"⁹). כפי שנראה בסמוך, הרמב"ם כולל במצוה זו את הקידוש וההבדלה, כאשר בפרט הקידוש הוא בסוד הזכר וההבדלה בסוד הנוקבא¹⁰.

יז "נצח והוד תרין שוקין" (הקדמת תקו"ז יז, א).

יח ישעיה נח, יג.

יט שפת אמת לקוטים בשלח; שם משמואל חנוכה ליל ג' ובחוקותי תרע"ב.

כ פסחים קו, א.

כא שמות כ, ח.

כב ע"ח שער הכללים פ"ו; של"א פ"ג. ובכ"מ.

כג זהר ח"ב קמה, ב; ח"ג סא, א; שם רצז, א. ובכ"מ.

כד ר"ה כז, א.

כה זהר ח"א מח, ב.

כו לדעת רבים מהראשונים (ראה שו"ע אדה"ז רצו, יט וש"נ) הקידוש הוא מדאורייתא וההבדלה היא מדרבנן – שהיחס ביניהם הוא יחס של זכר ("מוסר אביך") ונקבה ("תורת אמן") – וגם לדעת הרמב"ם ששתייהן מן התורה כתב הצפנת פענח על אתר שהקידוש הוא "זכור" בפה (על דרך "זכור את אשר עשה לך עמלק") ואילו ההבדלה (מן התורה) די שתהיה בלב (על דרך "לא תשכח" בעמלק) – ונראה שכוונתו לומר (על יסוד דברי התו"כ) שמכוין שיש בקידוש "שמור" בלב ה"זכור" מוסיף חיוב לומר בפה, אך בהבדלה אין "שמור" (שהרי זהו זמן חול) וממילא ה"זכור" יכול להיות בלב (היינו שכאשר אין נוקבא-שמור נעשה הזכר לנקבה, וד"ל) – היינו בסוד "זכור" [בפה] ו'שמור' [בלב] [ודוק בלוקו"ש חל"א יתרו ב הערה 26; וראה עוד בשיחה שם ס"ו שהבדלה היא מדין "זכור" – מצוה תמידית, החלה גם בימות החול, והרי מצוות תמידיות הן במחשבה – וקידוש הוא מדין "לקדשו", שחל דווקא בשבת, ודוק).

ההלכות בצד החיוב, "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר 'וביום השביעי תשבות'¹¹, בניגוד ליום טוב בו הוא פותח בצד השלילה, "ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה וכו"¹² – בשבת העיקר הוא הבטול ("מנוחת מרגוע"), שהיא שותפות במנוחתו של ה' יתברך עצמו, שהיא נחלת עם ישראל בלבד

דווקא ביום השבת) וביום טוב העיקר הוא איסור המלאכה (המתייחס ל"מלאכת עבודה"¹³ בלבד, עבודת חולין, ולא כולל אוכל נפש שלצורך היום-טוב) – שבת ("קדש") היא מצד מוחין דאבא (ועיקרה מנוחה וענג) ויום טוב ("מקראי קדש") מצד מוחין דאמא (ועיקרו שמחה)¹⁴, כנודע¹⁵.

האיסור לענוש בשבת – שמתייחס בפשטות לבית דין ונלמד¹⁶ מ"לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת"¹⁷ – נדרש¹⁸ בעבודת כל אדם על האיסור לכעוס ביום השבת וענינו תיקון מידות הלב, שעיקרן חג"ת, המורגש, שתהינה כולן מדות 'שבתיות' של אהבה (פנימיות החסד)

הרבי בכך נוגע לגדר ה"נשמה יתרה" בשבת לעומת יום טוב, כדלקמן.

ז שמות כג, יב.

ח הלכות שבת פ"א ה"א.

ט הלכות שביבת יו"ט פ"א ה"א.

י פירש"י על שמות לא, טו.

יא ויקרא כג, ז. ובכ"מ.

יב המנוחה והענג של השבת היינו בסוד אמונה ותענוג ושרש השמחה של יום טוב היא בהתלבשות התענוג ברצון. יג זהר ח"ג צה, א; פע"ח שער מקראי קדש פ"א. ראה לקו"ת צו יב, א; סידור עם דא"ח סדר סעודת שבת ר, ג"ד. ובריבוי מקומות בדא"ח.

יד סנהדרין לה, ב.

טו שמות לה, ג.

טז תקו"ז תקון מח וכמבואר בספה"ק בכ"מ. וראה עלון ואביטה מדור טעם מצוה גליון ויקהל תשע"ט.

וביציאתו, כאשר לפי דעת הרמב"ם הקידוש וההבדלה נכללים כאן במצוה אחת מן התורה. הרבי לומד מכך^{לא} שגדר וטעם מצות הבדלה לפי הרמב"ם הם זכירת השבת^{לב} והמשכת קדושתה גם בימות החול (מתאים להסבר הפנימי של מצות הבדלה על פי חסידות, שתכליתה להמשיך מקדושת השבת לחול כדי שכל מעשי החול יהיו "חולין על טהרת הקדש"^{לג}).

סדר הקידוש

בהלכה ז כותב הרמב"ם:
 כיצד הוא עושה לוקח כוס שהוא מחויק רביעית או יתר ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ וממלאהו יין ואוחזו בימינו ומנביחו מן הקרקע טפה או יתר ולא יסייע בשמאל ומברך על הגפן ואחר כך מקדש ומנהג פשוט בכל ישראל לקרות בתחלה פרשת ויכלו ואחר כך מברך על היין ואחר כך מקדש ושונה מלוא לוגמיו ומשקה לכל בני הבורה ואחר כך נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל.

הרמב"ם אומר בפירוש שלש פעמים "ואחר כך", כך שהוא מחלק את סדר הקידוש לארבעה שלבים – מבנה המקביל בדרך כלל לשם בן ד אותיות – אך כאשר מדייקים יש כאן פירוט של שבעה שלבים המכוונים כנגד שבע מדות הלב: ה"מנהג פשוט בכל ישראל"^{לד} לקרות פרשת

לא לקו"ש חל"א יתרו ב (הנ"ל בהערה כו). נזכר גם בשיחה דנן (חל"א תשא ב), כדלקמן.
 לב ורמז נאה: מוצאי שבת עולה "כי שבת היום להוי" (שמות טז, כה) – גם במוצאי שבת נמשכת קדושת השבת במצות ההבדלה.
 לג שם ס"ד (וש"נ).

לד ביטוי יפה זה חוזר ברמב"ם רק פעם אחת, בהלכות תפלה פ"ה ה"טו" – "מנהג פשוט בכל ישראל שאין נפילת אפים בשבתות וכו'" – ומכאן שיש קשר פנימי בין שבת לנפילת אפים, כאשר השבת עצמה פועלת את פעולת נפילת אפים (שבלשון הרמב"ם בהלכות תפלה ונשיאת כפים פ"ה הלכות י"ג היינו ההשתחויה שאחרי הכריעות שבתפלת עמידה ובלשון הקבלה היינו העליה לא"ק, על ידי נפילת אפים במסירות נפש ממש, למעלה מהעליה

קידוש והבדלה

במצוה "לקדש היום בזכירה" עוסק פרק כט בהלכות שבת ברמב"ם^{כז} (שבהקבלת^{כח} ל הפרקים של הלכות שבת ל"ל הכלים דאצילות – פנימיות-אמצעיות-חיצוניות הכלים דאצילות, שהם בסוד י"ס דבי"ע דאצילות – מכוון כנגד היסוד של עולם העשיה, מתאים להקבלת מצוה זו ליסוד המתגלה במלכות) הפותח:

מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר 'זכור את יום השבת לקדשו', כלומר זכרוהו זכירת שבת וקידושו. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה.

מצות שבת בעשרת הדברות

– "זכור את יום השבת לקדשו"^{כט} – היא המקור ל"זכירת שבת וקידוש"^ל בכניסת היום

כז משיעור הרמב"ם היומי (ג"פ) ג' אייר תשפ"ד.
 כח על דרך שנתבאר בנוגע לשלשים פרקי מסכת נזיקין (לפני חלוקתה לשלש בבות), שלשים פרקי מסכת כלים ושלשים פרקי מדרש סדר עולם. ראה שלשה כתרים עמ' נא.

כט שמות כ, ח. "זכור את יום השבת לקדשו" עולה 1837 – מספר ראשוני, מספר מן דוד החי – שהוא מספר יסוד היום בפזיקה, המספר הטהור שהוא היחס בין כובד הפרוטון (בעל המטען החיובי) לכובד האלקטרון (בעל המטען השלילי) של המימן – החלקיק היסודי בטבע שה' ברא לכבודו. האלקטרון סובב את הפרוטון, בסוד היעוד המשיחי "נקבה תסובב גבר" (ירמיה לא, כא). מהרמז הזה עולה שיש קשר בין התיאוריה של האטומים היום לסוד השבת, אולי רמז לכך שבפעילות התת-אטומית יש שביטה סמויה מעינינו ביום השבת, על דרך נהר הסמבטיון השוכנת בשבת (בראשית רבה יא, ה), ואכמ"ל (המספר 1837 מתקשר למספר 137 – המספר הטהור שהוא 'קבוע המבנה הדק' – כאשר הוא מוסיף עליו 1700, יפי פעמים טוב).

ל כאשר מוסיפים ל-1837 ("זכור את יום השבת לקדשו", כנ"ל בהערה הקודמת) את לשון הרמב"ם "זכירת שבת וקדוש" עולה הכל 3200, הרבוע הכפול של מ (היינו שממוצע הלשונות הוא מ ברבוע, עם כל סודותיו, כאשר ההפרש בין הלשונות הוא דעת), מאה פעמים כבוד (סוד כבוד שבת הנידון בפרק הבא, החותם את הלכות שבת, לצד מצות ענג, העולה "אכלוהו היום").

הבדלה היא מצוה יחודית בה נוכחים כל חמשת החושים בהם חווה האדם את המציאות הגשמית, מציאות החולין

"ויכלו" לה (בה ב"פ "ויכלו" אותיות^ל) מכון כנגד החסד. ברכת היין היא כנגד הגבורה, אליה מכון היין בשבעת המשקים^ל. הקידוש עצמו – "זכירת שבח וקדוש" – הוא כנגד התפארת (שמובנה שבח)^ל. הזוג

לאצילות בתפלת עמידה, על ידי הבטול, וד"ל). ורמז: בשני הביטויים – "מנהג פשוט בכל ישראל" ו"מנהג פשוט בכל ישראל" – גל אותיות והם עולים יחד ב"פ (היינו שהוא הממוצע ביניהם) גל ברבוע.

לה בראשית ב, א.ג. בליל שבת תקנו לומר ג"פ "ויכלו" (בסוד שם עב, הכולל ג"פ "ויכלו" אותיות) – אחת בלחש ("חש"), בתפלת עמידה, ושתיים בקול ("מל"מל"), בתפלת הצבור אחרי עמידה ובקידוש (המיועד, כלשון הרמב"ם, ל"בני חבורה", תכלית ה"מל" כאשר אחד מכריז בקול לרבים) – ומפורש (אבודרהם סדר מעריב של שבת בשם המדרש) שהוא כנגד ג"פ "אשר" שיש בפרשית "ויכלו" (על אף שניתן היה לחשוב שהוא כנגד שלשיות מובהקות יותר בפרשיה זו – ג"פ "ביום השביעי" או ג"פ "אלהים" – ההקבלה היא דווקא למלה "אשר", אותיות ראש שבכשיאתן מגיעות לאותיות שבת, כנודע, סוד ה"אשר", התענוג השבתי, של בראשית, אותיות בית אשר ואותיות ירא שבת, כנודע, ובסוד "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" (לענג בהם את יום השבת): "ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות". ג"פ אשר עולה "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ) – מדת האמת מתגלה בשבת (וע"כ עם הארץ לא משקר בשבת – דמאי פ"ד מ"א), שהנזהר בה כדבעי זוכה ל"נחלת יעקב אביר" (ישעיה נח, יד), "נחלה בלי מצרים" (שבת קיח, א). הממוצע של "אשר עשה", "אשר עשה" ו"אשר ברא" הוא "בראשית ברא" (כתר מלכות). מיקומי ה"אשר" בפרשה – המלה ה'11, ה'18 וה'32 – עולים יחד 61, אין (סוד אין מזל לישראל), "היום" שנאמר ג"פ בשבת (שמות טז, כה), ודוק (רק "אשר ברא אלהים לעשות" עולה 56, יום, במשולש).

לו סוד "קדם מפעליו מאז" (משלי ח, כב), והוא סוד השבת שלפני ששת ימי בראשית (סוד ירא שבת אותיות בראשית).

לו רפואה שלמה פ"ד עמ' 90:88; עץ פרי מאמר "ארץ זבת חלב ודבש – חליבה בשבת וביו"ט" הערה ד. וכן "אני בינה לי גבורה" (משלי י, יד) – היין הוא בסוד הבינה בכ"מ (ראה זהר ח"ג קכז, א).

לח היינו שההמשכה מהחכמה ליסוד – כנ"ל בתחלת השיעור בסוד מצות הקידוש (וההבדלה) – עוברת דרך התפארת (בסוד "מה שמו ומה שם בנו"), וד"ל.

של "שותה מלוא לוגמיו" (בעצמו) ו"משקה לכל בני חבורה" – ראשית העשיה, אחרי הדיבורים – הוא כנגד נצח והוד (כאשר בני החבורה המעטרים את המקדש בעטרת-הוד^ל 'מודים' למעשיו שלו), היציאה לבר-למעשה מרגש הלב המתבטא בדבור. נטילת ידים – עליה מפורש^מ שהיא תיקון הברית – היא כנגד היסוד. "ומברך המוציא [לחם מן הארץ] ואוכל" כנגד המלכות – שהיא סוד הפת-הלחם^{מא}, סוד הארץ^{מב} וסוד האכילה^{מג}.

הבדלה רבי-חושית

אור הקידוש הוא יחסית 'אור פשוט', ועל שאף שגם הוא התפרט לשבעה שלבים הרי אלה שלבים של המשכת אור החסד והאהבה של קדושת השבת מלמעלה עד למטה, עד לאכילת הלחם של סעודות שבת (ב"רשות היחיד" השמורה של שבת). לעומת זאת, בהבדלה – שצריכה להחזיר את אור השבת גם בכל מעשי החולין הרבים ב"רשות הרבים" של ימות השבוע – מבחינים-מבדילים בין גוונים שונים של האור (כפי שמודגש בברכת "מאורי האש", על הגוונים השונים שמודגש גם באור-באש^{מד}).

הדבר בא לידי ביטוי בכך שהבדלה היא מצוה יחודית בה נוכחים כל חמשת החושים בהם חווה האדם את המציאות הגשמית, מציאות החולין. בדרך כלל חמשת החושים הם ראייה (בעינים), שמיעה (באזנים), ריח (באף), טעם (בפה) ומישוש (בידים או בברית^{מה}), אך כאשר רוצים למנות את כל החושים בפנים נכנס תחת חוש המישוש חוש הדיבור (שגם הוא בפה-בלשון,

^לט ראה ברכות נא, א.

^מ ראה סוטה ד, ב.

^{מא} ראה קהלת יעקב ערך 'לחם'.

^{מב} שם ערך 'ארץ'.

^{מג} פ"ח שער יו"כ פ"א; מחה"ק שער הפורים. ועוד.

^{מד} רע"ב ותפא"ל על ברכות פ"ח מ"ה.

מה כבספר יצירה (פ"ה מ"ט) בו מוזכר חוש התשמיש (וראה יין משמח ח"ד שער רביעי בתורה "תשרי - חוש המישוש").

היתרה – "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש'¹³, כיון ששבת וי אבדה נפש"¹⁴. אכן, הרמב"ם אינו מתייחס כלל לנשמה היתרה – וכאילו איני 'מכיר' בעובדת קיומה¹⁵, לא בהלכה ואף לא במורה נבוכים – והוא מסיים את פרק כט:

ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת מפני שהנפש דואבת לציאת שבת משמחין אותה ומיישבין אותה בריח טוב.

הרבי מסביר¹⁶ שהנשמה היתרה היא שינוי בגברא שמתחולל בשבת – על פי סוד, היינו מציאות חדשה של נשמה נוספת באדם, ועל פי נגלה היינו מצב נפשי שפועלת מנוחת השבת באדם – המתאים דווקא ללימוד על שבת בפרשת כי תשא, המתייחסת לפעולת השבת ביחס לאדם, "כי אות

היא ביני וביניכם לדתיתכם לדעת כי אני הוי' מקדשכם"¹⁷. אכן, הרמב"ם לומד את דין הבדלה מהפסוק "זכור את יום השבת לקדשו", המתייחס לחפצא של יום השבת, לכן אינו מזכיר כלל את דאבון הנפש על אבדן הנשמה היתרה (שאינה נזכרת אצלו כלל, כנ"ל) אלא על "ציאת שבת" עצמה. תכלית ההבדלה לפי הרמב"ם היא זכירת־המשכת קדושת השבת גם ביציאתה – כדי שתמשיך להזכר בכל ימות השבוע – ומכיון שלא ניתן לזכור־להמשיך את

בסוד "ברית הלשון" שכנגד "ברית המעור"¹⁸, החוש העיקרי של האדם שנקרא "מדבר" ופועל במציאות בכח דיבורו. וכך, את ההבדלה אומרים (דבור) בקול הנשמע לאזן (שמיעה), מברכים בה

על היין הנטעם בחוש הטעם, על הנר הנראה בחוש הראיה (והמנהג להביט בו על האצבעות¹⁹, להן שייך המישוש²⁰) ועל הבשמים אותם מריחים בחוש הריח.

ורמז: **ראיה שמיעה ריח טעם דבור** עולה 1190 – שלמות הפסוק המונה את חמש עליות המשיח "**הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד**"²¹ (שממילא מתאים לכוון אותן לחמשת החושים). על משיח נאמר "והריחו ביראת הוי' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח"²² – החוש העיקרי של משיח הוא דווקא חוש הריח (ומסימניו "מורח ודאין"²³), החוש היחיד ש"הנשמה נהנית

ממנו ולא הגוף"²⁴, ומכאן שמתאים להתבונן במיוחד בברכת הריח שבהבדלה:

בשמים ביציאת שבת

רוב הראשונים²⁵ (וכן הוא בזהר²⁶) כתבו שטעם הברכה על הבשמים במוצאי שבת הוא כדי להשיב את הנפש הדואבת על אבדן הנשמה

מו ספר יצירה פ"א מ"ג.

מז ראה שו"ע אדה"ז רצח, ו.

מח וכן הברית מכונה אצבע – ראה פסחים קיב, בונדה טו, א. מט ישעיה נב, יג. 1190 הוא גם היהלום של 34 (טוביטוב) והוא עולה ה"פ (ממוצע כל עליה) רחל, רמז שהכל שייך לתיקון רחל, תיקון המלכות.

נ שם יא, ג.

נא סנהדרין צג, ב.

נב ברכות מג, ב.

נג רשב"ם ותוספות פסחים ק, טע"ב. תוספות ביצה לג, ב ד"ה "כי". שו"ת הרשב"א ח"ג סר"צ ועוד.

נד זהר ח"ב רח, ב. ח"ג לה, ב.

נה שמות לא, יז.

נו תענית כז, ב (ועד"ז ביצה טז, א).

נד וראה בשיחה דן הערה 52 שיתכן שהרמב"ם סבר שהמאמר על נשמה יתרה הוא אגדתא שאין למדים ממנה להלכה.

נח בשיחה הנ"ל הערה ו.

נט שמות לא, יג (וכן שם בפסוק יז, המסיים "שבת וינפש" – "ביני ובין ישראל אות היא לעולם").

הנשמה של

יהודי בימות החול כוללת את המדרגות נפש-רוח - נפש היינו האנושיות שבגדר "דרך ארץ קדמה לתורה" (מענטשליכקייט בל"א), שתתכן באופן מסוים גם באומות העולם, ורוח היינו קיום המצוות של ימות השבוע באי"ן ספור הזדמנוות של צוותא וחייבור עם ה' (כאשר השמחה של מצוה בימות השבוע היא מתוך ולשם זכרון השבת, כעולה מביאור הרבי ללשון הרמב"ם כאן). תוספת הנשמה של ראש חדש היא כבר בגדר נשמה (המשלימה את ה"צ של הצלם), הנשמה יתרה של יום טוב היא בגדר חיה (הממלאת את הנפש חיות ושמחה של יום טוב) והנשמה יתרה של שבת היא עצם היחידה, המתבטאת בענג שבת בעצם^ט.

השבת בנפש דואבת יש לשמח ולישב^ט את הנפש בריח טוב. ותוספת עומק בענין: כל חלקה הראשון של השיחה סובב על מחלוקת הראשונים בשאלה האם גם ביום טוב יש נשמה יתרה, כשהרבי מדגיש שאין כאן מחלוקת במציאות - בה יש שינוי בגברא גם ביום טוב, ואפילו בראש חדש, כמפורש בזהר - אלא רק בהגדרת מהות השינוי (לפי נגלה ולפי פנימיות) והאם הוא נחשב לנשמה יתרה. מעיון ודיוק בדברים ניתן לסדר מבנה המתאים למבואר בקבלת האריז"ל^{טא} שכל

אדם זוכה כ"שרש" לשתי המדרגות נפש-רוח (סוד "זהנגלת לנו ולבינו"^{טב}) ויכול לזכות כ"תוספת" בשלש מדרגות-תוספות נשמה-חיה-יחידה (כנגד ה עילאה, י וקושי", "הנסתרת להוי' אלהינו"): הנשמה של יהודי בימות החול

סג ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א. סד בדרך כלל מוסבר - כפי שהוזכר גם לעיל - ששבת היא מוחין דאבא (חכמה, י) ויום טוב מוחין דאמא (בינה, ה עילאה), אך בהקבלה כאן מדרגת הנשמה (בינה) שייכת לראש חדש, מדרגת החיה (חכמה) ליום טוב ומדרגת היחידה (כתר) לשבת. וההסבר הפנימי: בראש חדש מתגלה התבונה, הפרצוף התחתון של הבינה; ביום טוב מתגלה אמא עילאה הכלולה בפרצוף אבא (חיה) ובשבת עצם החכמה (י) הכולל גם את הכתר (קוצו של י) כפי שמבואר בתניא (פרקים יד:כה) שמסירות הנפש - תכונת היחידה - היא בחכמה שבנפש (ולפי המבואר בפנים בסמוך, השבת עצמה היא עצם הכתר במבנה זה), ודוק. סה לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

סו כאשר - על פי דברי הבעל שם טוב (כש"ט אות י) בסוד כסף שטרביאה (קידושין פ"א מ"א). המתארים סדר של גדלות קטנות גדלות שקיים תמיד בעבודת ה' - היחס בין השבת הראשונה לשבת השניה הוא על דרך היחס בין ה"כסף" ל"ביאה" שביניהם ימי ה"שטר", וד"ל.

אדם זוכה כ"שרש" לשתי המדרגות נפש-רוח (סוד "זהנגלת לנו ולבינו"^{טב}) ויכול לזכות כ"תוספת" בשלש מדרגות-תוספות נשמה-חיה-יחידה (כנגד ה עילאה, י וקושי", "הנסתרת להוי' אלהינו"): הנשמה של יהודי בימות החול

סג ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א. סד בדרך כלל מוסבר - כפי שהוזכר גם לעיל - ששבת היא מוחין דאבא (חכמה, י) ויום טוב מוחין דאמא (בינה, ה עילאה), אך בהקבלה כאן מדרגת הנשמה (בינה) שייכת לראש חדש, מדרגת החיה (חכמה) ליום טוב ומדרגת היחידה (כתר) לשבת. וההסבר הפנימי: בראש חדש מתגלה התבונה, הפרצוף התחתון של הבינה; ביום טוב מתגלה אמא עילאה הכלולה בפרצוף אבא (חיה) ובשבת עצם החכמה (י) הכולל גם את הכתר (קוצו של י) כפי שמבואר בתניא (פרקים יד:כה) שמסירות הנפש - תכונת היחידה - היא בחכמה שבנפש (ולפי המבואר בפנים בסמוך, השבת עצמה היא עצם הכתר במבנה זה), ודוק. סה לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

סו כאשר - על פי דברי הבעל שם טוב (כש"ט אות י) בסוד כסף שטרביאה (קידושין פ"א מ"א). המתארים סדר של גדלות קטנות גדלות שקיים תמיד בעבודת ה' - היחס בין השבת הראשונה לשבת השניה הוא על דרך היחס בין ה"כסף" ל"ביאה" שביניהם ימי ה"שטר", וד"ל.

סב דברים כט, כח.

ניגון

561 | עינינו אל השם | כ"ד אדר ב' תשפ"ד – לפרק קכ"ג

גו - ג-ה-? - ש-עד גו - ק-ל-א שם-ה אל גו-גי-עי

גו - ג-ה-? - ש-עד גו - ק-ל-א שם-ה אל גו-גי-עי

גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-?

גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-?

גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-? - שם-ה גו - ג-ה-?

פרקי אבות

פרק ב, חשנה י"ג

תחנוני האמהות

רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה. וכשאתה מתפלל, אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, שאמר כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ורחם על הרעה. ואל תהי רשע בפני עצמך.

אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום. בתפלה יש שתי בחינות: א. בקשה ותחנונים, פניה טבעית של האדם לה'. ב. חוב קבוע ומוגדר, מצות תפלה שלש פעמים ביום. לדעת הרמב"ם¹, מהתורה יש מצוה להתפלל פעם אחת ביום, ללא זמן קבוע ונוסח מסוים, וחכמים קבעו חובת שלש תפלות ונוסח תפלה. כלומר, מהתורה העיקר הוא צד התחנונים שבתפלה (והאדם מחליט ברצונו מתי וכיצד להתפלל) ובאו חכמים וקבעו את צד החיוב. ממד התחנונים שייך יותר בנשים, כדברי הגמרא² שנשים חייבות בתפלה כיון שהיא 'רחמי' (בקשת רחמים), וממד החובה שייך יותר בגברים. הדבר מובלט בדעת הרמב"ם³, שנשים חייבות

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי מאמר 'התפלה המתמדת' בספר הטבע היהודי.

א. תחילת הלכות תפלה. ולדעת הרמב"ן מדאורייתא אין חובת תפלה בכל יום אלא בעת צרה (השגות לטהמ"צ מ"ע ה). דעת השלחן ערוך (או"ח קו, ב) כרמב"ם, אך רוב הפוסקים סוברים כרמב"ן (ראה נושאי הכלים בשו"ע). וראה בספר הטבע היהודי שם.

ב. ברכות כ, ב.

ג. ראה במקורות הנ"ל הערה א.

רק בתפלה דאורייתא (בקשה כלשהי בכל יום) ופטורות מהחיוב דרבנן של תפלת עמידה שלש פעמים ביום (מצות עשה שהזמן גרמא). הגבר מחויב בתפלה ממוסדת, והאשה פטורה מהחוב ה'מלאכותי' וחייבת רק בעצם הפניה לה', קיום התפלה הטבעית לה. אכן, רבי שמעון אומר לאיש "אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים" – גם בתפלה הקבועה העיקר הוא הממד הנשי, רחמים ותחנונים. מאידך, כאשר האשה מתפללת תפלה קבועה היא מתקרבת לעולמו של האיש, וכך מתאפשרת התכללות שלמה ביניהם. האיש מקבל מהאשה את כח התחנונים והאשה מקבלת מהאיש את כח הקביעות.

"תפלות אבות תקנום, אברהם תקן תפלת שחרית, יצחק תקן תפלת מנחה, יעקב תקן תפלת ערבית"¹. אבל האמהות מתפללות לפי צורך השענה (ותפלה נקראת "חיי שעה"), ושומרות על התפלות של האבות שלא יהפכו ל"קבע" בלבד אלא יהיו רחמים ותחנונים. עיקר התפלה הוא על ילדים (עד לידת המשיח, 'הילד הכללי' שכולנו מתפללים עליו), כתפלת יצחק ורבקה (יצחק רבקה = תפלה) וכדברי חז"ל² שהאבות והאמהות היו עקרים כי הקב"ה התאוה לתפלתם. גם תפלה זו נוגעת יותר לאשה (כתפלת חנה, ממנה לומדים הלכות תפלה), בקשת רחמים על ה'רחם. האיש מצווה "פרו ורבו", ותפלתו על ילדים היא גם כדי לקיים את מצוותו (כ"מצווה ועושה"), ואילו האשה אינה מצווה בפריה ורביה כחובה אלא זוהי בקשתה הטבעית והעמוקה ביותר.

שרה רבקה ורחל היו עקרות והתפללו על בנים. שרה רבקה רחל בנים = תחנונים קביעות, שתי בחינות התפלה.

ד. ברכות כו, ב.

ה. יבמות סד, א.

אהבת שלום

פרשת קדשים

אהבת אחים

החמור של "לא תשנא". לכן צריך 'להמתיק' ולומר שההרחקה בלב אסורה מפני שהיא מובילה לשנאה גמורה (זו המתקה שעיקרה בממד השכלי, עצם נתינת הטעם היא המתקה, גם אם הדבר עדיין 'פלא' ועושה לנו 'חיים קשים').

לברוא דיבור של אהבה

ולפי דרכנו, יש ליישב דקדוק האור החיים הקדוש על דרך זה, דהנה השי"ת ברא אהבה ואחוה וריעות בדיבור, כי נודע מאמרם ז"ל בתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. ונודע גם כן השי"ם (שבת קיט, ב) מנין שהדיבור כמעשה, שנאמר בדבר ה' שמים נעשו. נמצא שעל ידי הדיבור, שבו היתה הבריאה, נעשה השיתוף ואהבה ואחוה וריעות. כמו כן ראוי לאדם לשתף עצמו עם חבריו ולאהוב אותו בדיבור דייקא. ואף שעיקר האחוה היא בלב כנודע, אף על פי כן צריכה להיות האחוה בהתגלות הדיבור גם כן, והיינו, לומר לחבריו 'אחי', ואזי באמת חשוב הדיבור כמעשה, כמו בשעת הבריאה. וזו היא כוונת אמרם ז"ל עקימת פיו הוי מעשה.

ה' ברא הכל בדיבור-מאמר, והדיבור נחשב מעשה. גם את המדות-הרגש ברא ה' במאמר, וכך נבראו "אהבה אחוה ורעות": יש אהבה כמים, אהבה טבעית-פשוטה אך נסתרת; יש רעות גלויה ומתלהבת כאש, כאהבת דוד ורעה;

לא תשנא את אחיך בלבבך... ואהבת לרעך כמוך אני ה'.^א
 "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה",
 וכלל גדול בתורת החסידות בכלל ובתורת
 האהבת שלום בפרט.

אחים תפורים

תחילה מביא האהבת שלום את פירוש אור החיים הקדוש: יש שנאה גמורה, כשאדם מבקש רעתו של השני ואף חפץ בכליונו ח"ו (חפץ הוא רצון שיש בו תענוג). אבל בציווי "לא תשנא את אחיך בלבבך" מבואר שהשנאה נמדדת כמו ביחסי אחים, בהם גם מעט 'הרחקה בלב' נחשבת שנאה.

יש לחוש רגש אחוה כלפי כל אחד מישדאל, כולנו אחים זה לזה ויש לקיים בזולת "ואהבת לרעך כמוך [ממש]", וכל הרחקה בלב נחשבת שנאה! אח הוא לשון איחוי, תפירה וחיבור (סוד הנביא אחיה השילוני, רבו של הבעש"ט) – צריך להרגיש שכל יהודי 'תפור עלי' ואין מקום להרחקה בלב. כולנו אחים כענפים צפופים בערבה הנקראת בארמית אחוונא.

ואומר האהבת שלום על פירוש אור החיים: זהו פלא, "לא שבקת חיי לכל בריה" אם אפילו בהרחקה בלב כלפי מישהו עוברים באיסור

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי שיעור שבת פרשת אחרי מות תשפ"ד.

א ויקרא יט י"ח.

נא אחתי את". בפשט, היה זה כדי להסתיר את היותם איש ואשה. אך בזהר מבואר שאברהם ראה את השכינה הנמצאת עם שרה, ולה אמר "אחתי את", כמו "אמור לחכמה אחתי את". בכך התגלתה מדרגת אהבת אחים (כמו שביאר הבעל שם טוב³ כי בירידה למצרים, כאשר אהבת ה' הגלויה עלולה להעלם, כמו קשר בין איש ואשה העלול להפסק, אז התקשר אברהם לה' בקשר של אח ואחות שאינו ניתק לעולם). "אמור לחכמה" – אמירה היא לשון רכה (לעומת דיבור, לשון קשה), "כה תאמר לבית יעקב, אמירה רכה לנשים". ובהקשר שלנו: גילוי האהבה והאחווה בדיבור היא דווקא באמירה, לשון רכה ('נשית').

לא להסתיר

היוצא לנו מזה, כי אהבה מוסתרת לבד אינה קרויה אהבה, וצריכה להיות בהתגלות הדיבור גם כן, שהיא עיקר האחוה. וזהו לא תשנא את אחיך בלבבך, פירוש כי 'תשנא' הוא לשון השייך בהתכסות, על דרך הזוהר הקדוש על הפסוק וירא ה' כי שנואה לאה, רומז לעלמא דאתכסיא, ופירושו שלא תכסה את בחינת אחיך, היינו האחוה, בלבבך, רק שתהא בהתגלות הדיבור גם כן וכנ"ל וד"ל. לאה היא סוד 'עלמא דאתכסיא' ורחל סוד עלמא דאתגליא. לאה היא 'אותיות המחשבה' ורחל 'אותיות הדבור'. לכן יעקב אוהב בגלוי את רחל ולאה היא "שנואה" כלומר מכוסה ונסתרת. ובהקשר שלנו, "לא תשנא את אחיך בלבבך" מתפרש: אל תסתיר את האהבה בתוך לבך. בדקות, אם האהבה מוסתרת זה מפני שיש מעט ריחוק (הרחקת הלב, כדברי אור החיים הקדוש) ולכן 'לא ניחא' לגלות את האהבה. אל תעשה כך, אלא אמור דבורי אהבה ואחוה שלום ורעות.

ג בעש"ט עה"ת פרשת לך לך יט.

וביניהם יש אחוה, אהבה טבעית גלויה. "אחתי [אהבה טבעית] רעיתי [אהבה רגשית]".

"תחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין", רק מי שמגיע לו בדין יקבל את הטוב, זו הוה-אמינא הנותרת בעולם המחשבה. אך לבסוף "הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין", גילה בדיבור את מדת הרחמים ובכך ברא את האהבה והאחוה. כך עלינו לנהוג עם הזולת: גם אם במחשבה מתעורר מעט דין, יש להכריע בדיבור של אהבה ואחוה.

זו הנקודה העיקרית: אמנם עיקר האחוה היא בלב (ואין טעם בדיבור מזויף), אבל יש לגלות אותה בדיבור, ולכן טוב "לומר לחברו אחי!" זהו 'רק' דיבור, אבל "עקימת פיו הוה מעשה". "אמור מעט ועשה הרבה"³ – אמירה מועטת טובה היא "מועט המחזיק את המרובה". והנה דברי האהבת שלום התקבלו היום באורח פלא בלשון הדבור העממי (סלנג), לומר לכל אחד 'אחי'. אכן זו הנהגה וקבלה טובה מאד.

אחי = חוה (היא "אם כל חי" וממילא כולנו אחים). אם נעשה סדרה: **א** (1) **ח** (8) **י** (10), יהיה בה עוד מספר חיובי אחד, 7, ונמצא שסך המספרים החיוביים בסדרה הוא 26, הוי' ("ואהבת לרעך כמוך אני הוי'"). בדרך מליצה: מקובל לשבח את החבר "אתה עשר", אך לפי זה מתאים לומר "אתה שבע"...

אחתי את

וזהו מאמר הכתוב אמר לחכמה אחותי את, פירוש הגם שבהינת חכמה היא במחשבה כנודע, אף על פי כן בהתגלות הדיבור היא יותר טובה. וליה כתיב ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי הוא, על דרך אמר לחכמה אחותי את, כדאיתא בזוהר הקדוש. כי עיקר האחוה היא באמירה וכנ"ל. אברהם אמר לשרה בירידתם למצרים "אמרי

ב אבות א. טו. והתבאר בגליון קדושים תשפ"ד.

אבן עזרא

פרשת קדושים

ואהבת לרעך כמוך

דברי הרמב"ם

והרמב"ם כתב בהלכות דעות¹ "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר 'ואהבת לרעך כמוך'. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא". כלומר, המצוה היא במישור המעשה, לספר בשבחו ולחוס על ממונו, מתאים לדברי ראב"ע.

ועוד כתב הרמב"ם בהלכות אבל², על עניני גמילות חסדים "הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיק בתורה ובמצות". אם כן, יש משמעות רחבה, חיובית, למצות "ואהבת" – בכל גמילות חסדים מקיימים מצות "ואהבת" – אבל המשמעות הפרטית המחייבת היא כדבריו בהלכות דעות, שלא לפגוע בכבוד וממון חבירו. הבכור שוד והחזקוני פירושו: "ואהבת לרעך כמוך" היינו לעשות לרעך כמו שאתה רוצה שהוא יעשה לך, שוה לראב"ע שאין ציווי לאהוב את חברו כמוהו, כלשון החזקוני "דאי אפשר לעשות כן".

הלל הזקן ורבי עקיבא

והנה רש"י מפרש "ואהבת לרעך כמוך,

לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'.

ואהבת לרעך – על דעת רבים שהלמ"ד נוסף, כלמ"ד לאבנר. ועל דעתי שהוא כמשמעו שיאהב הטוב לחברו כמו לנפשו. ומעם אני ה' כי אני אלוה אחד בראתי אתכם.

הפועל "אהב" כתוב תמיד עם המלה "את", כמו "ויאהב יעקב את רחל", "ואהבת את ה' אלהיך", ומהו "ואהבת ל"?

הפירוש הראשון: הלמ"ד נוספת, וכאילו כתוב "ואהבת רעך" (כמו "ויואב ואבישי אחיו הרגו לאבנר"³, הלמ"ד נוספת).

אך ראב"ע מפרש "כמשמעו, שיאהב הטוב לחברו כמו לנפשו". כלומר, יש הבדל בין 'אהב את' ו'אהב ל'. ובאמת אין האדם מצווה לאהוב את חברו כאהבת עצמו, אלא לאהוב את הטוב לחברו, לרצות בטובת חברו בכל דבר. ו"כמוך" היינו כמו שאתה רוצה בטובת עצמך כן תרצה בטובתו, או שפירושו כמו שאתה רוצה שהוא יעשה לך כך תעשה לו (כדברי הרמב"ם דלקמן). לפי זה, "לרעך" פירושו מה ששייך-נוגע לרעך, של רעך, כממונו וכבודו, "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך", "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך".

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי רשימת הרב ניסן תשפ"ד. לכל הנושא ראה עוד טעם מצוה לפרשת וירא.

א ויקרא יט, יד"ח.

ב שמואל ב ג, ל.

ג פ"ו ה"ג.

ד פ"ד ה"א.

אכן, ענין זה מתגלה במיוחד בפנימיות התורה, הקבלה והחסידות. כדברי הרמ"ק בספר תומר דבורה "כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד יש בזה חלק זה וזה חלק זה... וכן מטעם זה ישראל ערבים זה לזה מפני שממש יש בכל אחד חלק אבר מחבירו... ולכך ראוי לאדם להיותו חפץ בטובתו של חבירו ועינו טובה על טובת חבירו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו שהרי הוא הוא ממש ומטעם זה נצטוונו ואהבת לרעך כמוך", ודברי אדמו"ר הזקן בספר התניא "ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים".

ונראה שבזה מחולקים בעלי הנגלה (גופא דאורייתא) ובעלי הנסתר (נשמתא דאורייתא): הרמב"ם סובר שהמדרגה של אהבה עצמית תתגלה רק בימות המשיח, והיום להלכה אין דורשים מן האדם לאהוב את השני כמוהו ממש. אך בעלי הנסתר (כרמ"ק ואדה"ז) סוברים שההלכה בזה היא כפנימיות¹, וכבר היום ניתן וצריך לאהוב את החבר כמוהו ממש (וכשם שאהבת ה' היא על ידי התבוננות בגדולתו וכו', כן ניתן להגיע לאהבת חברו על ידי התבוננות במעלת ישראל ואחדות הנשמות וכו').

יש להסביר עוד את ההבדל בין "ואהבת ל" ובין אהבה עצמית ביחס לשנים מתוך ארבעת הבנים: על הבן החכם נאמר "ישראל אשר בך אתפאר" – בן חכם ומוצלח, כליל המעלות, ובשל כך האב מתפאר בו ואוהב אותו, "אהבה ל" (זו התפארות טובה מאד, ובכל זאת יש להזהר שלא תהפוך להתפארות שלילית של הבן החכם המרוצה מעצמו. ולא לחנם הרבי הרש"ב 'ירד' על הבן החכם). לעומת זאת, יש אהבת האב לבן התם, אין בו מעלות מיוחדות, כשרונות והצלחות

אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה". ובגמרא מובאים דברי הלל הזקן לגוי שבא להתגייר "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה"². רבי עקיבא מדבר על 'כלל גדול' באופן החיובי, "ואהבת", כלשון הפסוק, והלל הזקן עושה כלל גדול ("כל התורה על רגל אחת") דווקא מהמשמעות השלילית (ובלשון תרגום). וכתבו המפרשים שהלל נקט את צד השלילה כיון שזו ההוראה העיקרית למעשה, כמו שאינך רוצה שחברך יעשה לך רע כן אתה אל תעשה לו רע. ויש לומר שרבי עקיבא סובר כפירוש הראשון שמביא ראב"ע: כאילו כתוב "ואהבת [את] רעך", מצוה על צד החיוב, לאהוב את השני כנפשו, "כמוך" ממש. ואילו הלל נקט כפירוש ראב"ע עצמו, "לרעך כמוך" פירושו מה שנוגע לרעך. נמצא שהלל מדייק באות למ"ד של "לרעך", וכך יש רמז ל-הלל עצמו, "ואהבת [האות האמצעית] לרעך".

כמוך ממש

יש לבאר עוד בדברי רבי עקיבא. לכאורה לא שייך לצוות על רגש של אהבה לחברו, שזהו דבר התלוי בלב, וכן "לא יקבל לב האדם" לאהוב את חברו כמוהו ממש (לשון הרמב"ן). לכן סוברים הרמב"ם וסיעתו שהמצוה היא לדאוג בפועל לכבודו וממונו (בעיקר במשמעות שלילית, שלא לפגוע). אך באמת כל אחד יכול להגיע לדרגה של אהבה עצמית, שהרי נפשות ישראל מאוחדות במקורן ושרשן, ולכן האהבה היא "כמוך" ממש, שאין הפרש בינה ובין רעך (אהבה = אחד), וכן כתוב בירושלמי שהאהבה היא מפני שכל ישראל הם כגוף אחד³.

¹ ה שבת לא, א.

² ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד "כתיב לא תקום ולא תטור את בני עמך. היך עבידא הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידיו תחזור ותמחי לידיה", פירוש פני משה "הרי זה דומה למי שמחתך בשר בסכין והכה הסכין על ידו שאם תעלה על דעתך לחזור ולהכות להיד שהכתה בסכין על ידו האחרת ולנקום נקמת היד שהוכתה וה'נ כמו כן שהרי אמרה תורה ואהבת לרעך כמוך".

³ וידוע שהפוסקים נוקטים בדרך כלל שההלכה כבעלי הנגלה נגד בעלי הנסתר, אך בעלי הנסתר עצמם סוברים – בתור פוסקים בנגלה – שצריך לפסוק למעשה לפי הנסתר. וכן אדמו"ר הזקן בשולחנו פסק תחילה בכמה ענינים כבעלי הנגלה אך בסדורו ('משנה אחרונה') פסק כבעלי הנסתר.

אחדות גמורה מצד הזדהות האדם עם 'המקיף' המשותף לכל נשמות ישראל בשוה, ואז תחושת ה'אני' קיימת כאחת כלפי עצמי וכלפי חברי. ובכך מסביר את דברי הלל שנקט בלשון שלילה, שהיא המדרגה הגבוהה ביותר (ולא כדברינו לעיל שהלל מדבר כאן במדרגה נמוכה): כי דבריו אלה הוא פי מצות ואהבת לרעך כמוך בענין עמוק, דהיינו כמו שאין אדם רואה חוב לעצמו אין הפירוש שאינו יודע כלל חובותיו, אדרבה יוכל לראות ולהבין היטב עמקות פחיתותו יותר מראיית זולתו עליו... אלא הכוונה שאין החוב תופס מקום אצלו כלל להתפעל מזה וכאילו אינו רואה אותו כלל כי מפני האהבה הגדולה אשר הוא אוהב מאד את עצמו על כל פשעיו שיודע בדעתו תכסה האהבה בבחינת מקיף שלא יומשך מן הידיעה לידי התפעלות במדות ולכן אין תופסים מקום כלל להתפעל מזה, וזהו שאינו רואה חוב לעצמו שנשקע ונתבטל בהאהבה רבה המכסה על כל הפשעים בבחינת מקיף... וזהו מה דסני לך גילוי זה נשוא לך כאשר 'עושים ענין' מהחסרונות שלך, כי אתה מרגיש שאינם תופסים מקום לגבי העצם] לחברך לא תעביד שלא תראה חובותיו ופשעיו... ליש ודבר מה אלא יהי' האהבה שלך לו גדולה כ"כ עד שתכסה על הפשעים ולא תניח אותם מן הידיעה לבא להתפעלות במדות.

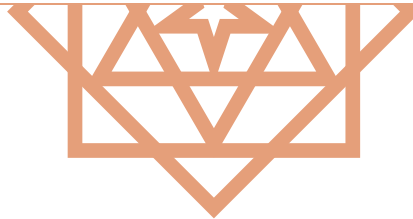
נראים לעין שבהם יש להתפאר, ובכל זאת האב אוהב אותו באהבה עצמית (האמת היא שהקב"ה מתפאר בבן התם במדת התמימות עצמה, אבל התפארות זו אינה יכולה להיות לעיני האומות...).

שתי דרגות באהבה עצמית

והצמח צדק בספר דרך מצוותיך¹ מבאר את שרש מצות אהבת ישראל כאהבה עצמית בשתי מדרגות: המדרגה הראשונה היא כמו שהתבאר שכל ישראל הם 'קומה שלמה', כאברים שונים בגוף, ומצד זה יש התכללות של כל אחד בחברו: ולכן נצמיינו ג"כ לאהוב כל אדם מישראל שהרי כל אדם כלול מכל נשמות ישראל כנ"ל מן האיברים והרי א"כ בו יש זולתו ג"כ ויאהב זולתו כמוהו... משא"כ כששונא לא' מישראל בלבו הרי הוא מפריד מנפשו אותו חלק של זולתו הכלול בו ודוחהו מעליו בשנאה זו ששונאו ומסלק רצונו ממנו וממילא יש פגם וחסרון בנפשו שנחסר בו החלק הנ"ל ונעשה בעל מום וכן הוא כלול בזולתו כנ"ל בקישור האיברים.

אך גם בזה יש עדין חילוק כלשהו בינו לחברו, שהרי הם אברים שונים אלא שיש התכללות ביניהם. אולם למעלה מזה, יש מדרגה של

ח אסור שנאת ישראל ומצות אהבת ישראל.

הסיפור החסידי

רבי מנחם מענדל הוויטבסק | פדיון שבויים מתוך הכלא

רבי מנחם מענדל הוויטבסק, בעל 'פרי הארץ', נולד בשנת ת"צ לרבי משה, מתלמידי הבעל שם טוב. בצעירותו ביקר אצל הבעל שם טוב מספר פעמים, אך את רוב תורתו קיבל מהמגיד ממעזריטש, והיה לאחד מגדולי תלמידיו. רבים מהתלמידים, בהם אדמו"ר הזקן מחב"ד, קיבלו את מרותו לאחר פטירת המגיד. בשנת תקל"ז עלה לארץ ישראל בראש שלש מאות חסידים (מספר משמעותי מאוד במושגי התקופה), ויסד קהילה ששכנה בצפת ולאחר מכן בטבריה. באישיותו שילב הצדיק הנהגה מלכותית ושפלות עצומה, עם מסירות נפש למען ארץ ישראל והחשת הגאולה. נסתלק בא' אייר תקמ"ח ונטמן בטבריה.

שוא. בא הסוהר הראשי ואמר לרבי מענדל: 'אתה משוחרר, לך הביתה. אבל רבי מענדל סרב: 'אני לא יוצא מכאן עד שתוציאו מכאן גם את נחום הגנב...'
הסבירו לו שנחום הגנב הוא גנב, ומגיע לו לשבת בכלא עוד זמן רב, אבל הוא התעקש. בסופו של דבר הצליח רבי מנחם מענדל להגיע אל השופטים ואמר להם: 'אני לוקח על עצמי אחריות על נחום שלא יגנוב עוד פעם, אני מאמין אותו'. השופטים השתכנעו, ושחררו את נחום ביחד איתו. מיד כאשר יצאו מבית הסוהר, הוא ונחום, לקח רבי מענדל את נחום אִתו למגיד ממעזריטש. הם נסעו אל המגיד, ושם נעשה נחום תלמיד מובהק של המגיד, ואחד מצדיקי החסידות.

רבי מנחם מענדל הוא כנראה הראשון מבין צדיקי החסידות, המתאפיין במה שאחר כך הפך למעין "מנהג חסידי": הישיבה בכלא בעקבות הלשנה. בעצם, לכל אחד היושב בכלא ישנו תמיד "נחום" שכזה, סיבה אלוקית שבשבילה שווה היה המאסר כולו, על תלאתו וסיבוכיו. בית הסוהר, אפשר לומר, הוא "מקום בו בעלי תשובה עומדים". צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד שם, אך רבי מנחם מענדל, איש־השפלות – שלאחר שעלה לארץ אף היה חותם את

פעם, כשהיה רבי מנחם מענדל אברך צעיר, העלילו עליו איזו עלילה והוא הושם בבית הסוהר. בכלא היו רוצחים ופושעים גוים, ורבי מנחם מענדל צריך היה להיות בתא יחד אתם. התא היה לא נקי, וכדי שיוכל להתפלל בו, היה רבי מנחם מענדל הולך לאיזו פנה ומנסה לנקות אותה כמה שיכל.

רבי מענדל שם לב שכאשר הוא מתפלל בפנתו אחד האסירים, שנראה היה ככל הגוים, מתבונן עלייו היטב ופניו משתנות. אותו אסיר החל להתקרב אליו ולסייע לו. לאחר זמן שאל אותו רבי מענדל על פשר הדבר. הוא ענה שהוא יהודי ששמו נחום אשר ירד מהדרך ונעשה גנב, ובשל התדרדרותו לשפל המדרגה אף אחד לא משתדל למענו. אז הבין רבי מענדל שה' שם אותו בבית הסוהר בהשגחה פרטית, בשביל לקרב את אותו נחום.

התחיל רבי מענדל ללמוד איתו ולהדריך אותו בקיום מצוות שניתן לקיים בכלא. נחום חזר בתשובה שלמה, ורבי מענדל הבטיח לו שכאשר יצאו מהכלא הוא יקח אותו לרבו המגיד ממעזריטש כדי שיוכח לתיקון שלם. בשלב מסוים השופטים הגוים הקרו והבינו שהעלילו על רבי מענדל עלילת

את העולם היום!" ולהרים אותו. אפילו בפריצת הגדרים של הרשע, (וכמובן "הרשע הפנימי" שבכל אחד מאיתנו), ישנו אור של תוהו – אור גדול ללא כלים המסוגלים להכיל אותו. כאשר הרשע פוגש בצדיק (ושוב – גם בצדיק הפנימי, ה"עמך כולם צדיקים"), מסוגל הצדיק להעלות אותו אל הקדושה ולהכניס את ה"אורות דתוהו" בכלים הרחבים של עולם התיקון.

מענין גם לראות, שכאשר קבע הרבי הריי"צ את שיעורי החת"ת – שיעור החת"ת ביום היארציית של רבי מענדלי (בשנה פשוטה) הוא הקטע בתניא על רבי אלעזר בן דודיא, רבם של כל בעלי התשובה. גם הוא הגיע למקום הכי תחתון בעולם התחתון ויצא משם, ובזכותו, ובזכות כיוצא בו, תבוא הגאולה.

מכתביו "השפל באמת" – זכה מכח הענווה שלו להיות גם שם ולקרב כך את נחום, בעל התשובה. שהרי כיצד מקרבים יהודי כזה, שנראה רחוק כל כך? רק בכח השפלות, ניתן לראות בכל יהודי את מעלתו וקרבתו לה' – וממילא להאיר בו את הנקודה הזו. כך הסביר אדמו"ר הזקן, תלמיד-חבר של רבי מנחם מענדל ב"מנהג הכלא", כי הצדיק דומה למנוף: הוא מנמיך עצמו מתחת לקומה הנמוכה ביותר, וכך מגביה את הבניין כולו.

למעשה ניתן לומר כי מנוף זה עצמו, הוא גם נקודת האור שב"אנשי העולם התחתון" למיניהם היושבים בכלא: הם חשים את העוול וחוסר הצדק בעולם המתקן-לכאורה שבחוק, ובמעין מרד או מחאה הם יורדים תחתיו – כשבאופן סמוי יש בכך רצון, כדברי הרבי, "להפוך

המשך מעמ' 8 <<<

האותיות וכו') שנתנה לנו "מפי הגבורה"^ד. הלכות ציצית, שהיא מצות הבגד, העשוי "לכבוד ולתפארת"^ט ותכליתו כיסוי הגוף ("תפארת גופא"^כ), בתפארת.

הלכות ברכות הן בסוד הברכים – שתכליתן המשכה-הברכה מלמעלה למטה (ככריעת הברכים)^{כט} – נצח והוד (ברכת המזון דאורייתא בנצח וברכות דרבנן בהוד, סוד "איהו בנצח" ו"איהו בהוד"^ל).

הלכות מילה ביסוד, כפשוטו.

אחרת – גם היא על פי הסדר – מבינה עד יסוד: הלכות קרית שמע בבניה, סוד השמיעה. הלכות תפלה וברכת כהנים ב"ברא בוכרא" דאמא, הכולל את ספירת הדעת, מח האחור שהוא מקור חוט השדרה כנגדו מכוונות ברכות שמו"ע^{כז} (וכמבואר בדא"ח^{כח} שהתפלה היא חוט השדרה של כל המצוות-האברים), ואת ספירת החסד, כח האהבה של ברכת כהנים.

הלכות סת"ם בגבורה, סוד "אנא נפשי כתבית יהבית"^{כח}, סוד הצמצום-הריכוז שהוא פנימיות הגבורה, המתבטא במיוחד בתורה שבכתב (המדודה בדיוק באותיותיה, בחסר ויתר ובצורת

כו מכות כד, א.

כז שמות כח, ב; שם פסוק מ.

כח הקדמת תקו"ז, יז, א.

כט דעת זקנים והטור הארוך עה"ת בראשית יב, ג ובכ"ד.

ל ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

כג ברכות כח, ב; ויקרא רבה א, ח. ועוד.

כד ראה לקו"ת בלק ד"ה "לא הביט און".

כה שבת קה, א.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

אני ראוי ללמד?

הייתי השנה ר"מ בישיבה קטנה ונתבקשתי להמשיך גם בשנה הבאה. תפקידי כר"מ מחייב אותי ללמוד היטב את החומר כדי שאוכל ללמד אותו ובכלל לתפקד באופן רציני יותר, כראוי לתפקיד. גם השליחות של חיזוק הישיבה חשובה לי, וכמובן האפשרות של להתפרנס בקודש. לאידך, אני מתלבט אם אני ראוי ללמד - מעבר לגילי הצעיר, אני חושש שאין לי מספיק יראת שמים בשביל לחנך ולעזור לבחורים לראות את אורו של הקב"ה בעולם, והרי ידע איניש בנפשיה שיש לי עצמי עוד הרבה התמודדויות משלי. כמו כן, אני מרגיש שחסר לי ידע בחסידות כפי שמתאים לישיבה חסידית. אודה לעצת הרב.

מענה:

כשם שכשצריכים להכין שיעור לומדים ומבינים את החומר הנלמד טוב יותר, כך גם לגבי חינוך והדרכת בחורים לעבודת ה' - אם אתה משתדל כמיטב יכולתך להדריך את תלמידיך בדרכי העבודה, בשפלות ובשמחה - זה גם פועל עליך שאתה מתקדם בעבודת ה' ומתקרב לה' באמת. על כן, אם

איך מקדמים גאולה?

אני מרגישה שעלינו לפעול בכל התוקף לקירוב הגאולה ולבנין בית המקדש כבר עכשיו, אך כשאני מנסה לטכס עצה יחד עם אנשים אחרים, אני רואה שרובם מרוכזים בכל מיני יוזמות של קירוב, חינוך ועשייה מקומית וזה מוליד אצלי יאוש. האם באמת יש טעם להתעסק בכל מיני דברים 'קטנים' במקום להתעסק בתכלית - הגאולה?

מענה:

גאולת משיח היא בדרך של נסים מלובשים בדרך הטבע דווקא, ולכן כל הגישה לפעילות צריכה להיות בדרך הטבע עם תפלה לה' שישרה וילביש את הנס במעשי ידינו - "ויהי נעם וגו'". חז"ל אומרים שאף התקופה הראשונה של ימות המשיח ממש היא בבחינת "עולם כמנהגו נוהג", כל שכן לפני כן. אכן הרבי אומר שכל מעשה קטן - עם כוונה להביא את הגאולה - פועל ומקרב את הגאולה באמת. כמובן שככל שהמעשה גדול יותר ומקיף יותר, יש בכחו לפעול ולקרב את הגאולה עוד יותר.

מבקשים ממך ללמד בישיבה כדאי מאד לקבל את ההצעה (בלי לחשוש לגיל וכו'), זה יהיה טוב לכולם אי"ה, לתלמידים ולך. כמובן שצריך שיהיה לך שיעור קבוע בחסידות, אולי אפשר לקבוע עם ראש הישיבה עצמו או עם אחד האברכים המבוגרים. שתבשר בשורות טובות בכל האמור.

מתי מוכנים לחתונה?

ברוך ה', אנחנו נמצאים בימים שבין השידוכין לחתונה, מתכוננים בגשמיות וברוחניות ושמחים. בכל זאת, בכל פעם שאנחנו מדברים הכלה אומרת לי שהיא עדיין לא מרגישה לחתונה מבחינה רוחנית, מה עלי לענות לה?

מענה:

אנחנו אף פעם לא מוכנים... דוקא מי שמרגיש שאינו מוכן יכול לקיים "השלך על ה' יהבך", עיקר העבודה (הביטול) שלנו הוא להשליך את עצמינו על ה' וחסדיו האיך-סופיים. המשיכו לעשות חיל. הזמן הזה יקר עד מאד. בשורות טובות ומזל טוב!

אַנְכִי וְהַיְלָדִים

הַפְדּוֹר לַיְלָדֵי יִשְׂרָאֵל

קדושים תהיו!

חברתית נראה ישראל שחה כמו דג במים. הוא מענה בחבר'ה הרבה יותר מילדים אחרים, אזרחי הכפרה הותיקים. למעשה, ישראל אינו רק משתלב בכפרה אלא גם מוביל בולט בחבר'ה.

בעיני דוקא מוצא ישראל חן. חוץ מזה שהוא חכם וחזק, דברים שילדים בדרך כלל נוטים להעריך, יש בו משהו אצילי. חיוך על השפתים הוא מראה קבוע אצלו וממבט העינים שלו נשקפים טוב לב וארשת של סמכותיות. לא פלא שילדים רבים, ואני אחד מהם, מבקשים להמצא בקרבתו וכך רכש לו ישראל את קבוצת התמיכה והאהדה כלפיו.

כיצד יא יא?

אבל תתפלאו, דוקא בגלל הבליטה שלו בכפרה יש ילדים שאמצו קו בדיוק הפוך. בשולי הכפרה התקבצה לה חבורת ילדים שפנתה שנאה כלפי ישראל. ממש כן. הם מנסים בכל דרך אפשרית להכשיל אותו או להציק לו. אותם ילדים התאגדו לחבורה, שלצערי

שלום ילדים!

הפרשה שלנו פותחת בצווי לא פשוט בכלל: "קדושים תהיו!"

אתם יודעים מהו פרוש המלה 'קדוש'? אין לה כל כך הסבה, כי 'קדוש' הוא הדבר הכי לא נתפס בשכל שלנו, בני האדם. 'קדוש' הוא משהו נבדל, אחר לגמרי מכל מה שאני מכיר. ה' ותברך קדוש, וזה ברור. אבל לצוות עלי שאהיה קדוש כמוהו? זו כבר באמת משימה רצינית.

היום אני רוצה לדבר אתכם על תופעה שקיימת בעולם כבר אלפי שנים, שהצווי שלנו – "קדושים תהיו" – הוא פנראה הסבה המרכזית שלה.

קבל והידי

ישראל הוא תלמיד חדש אצלנו בכפרה. אני אומר את המלים 'תלמיד חדש' למרות שבפעל הדבר לא נראה כך כלל וכלל. רק לפני שלשה חודשים עברה משפחתו דירה לעיר שלנו אבל מבחינת

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע" הרב שילה אופן.

תראו, אנחנו עם קטן מאוד ביחס לאכלוסיה בעולם. כל היהודים בארץ ובעולם כלו מונים בסך הכל כ-15 מיליון, מתוך שמונה מיליארד בני אדם. כלומר, על כל 500 גוים יש יהודי אחד. גם השטח שאנו מחזיקים בו, ארצנו הקדושה המישבת על ידינו פיוס, מזערי בהחלט ביחס לשאר מדינות העולם. רק אם היינו מכפילים אותו ב-8,000 הייתה התוצאה המתקבלת זהה לשטח היבשות של פדור הארץ.

אבל למרות זאת, היהודים והמתרחש בארץ הקודש תמיד תופסים משום-מה את הכותרות הראשיות בעולם כלו. מי שאינו מכיר את המספרים שצינתי קודם יכול לקבל רשם שמדבר בארץ בעלת שטח ענקי או בעם שהאכלוסיה שלו עצומה.

לנאם א כלארצנו

האמת היא שהתופעה הזו אינה חדשה כלל. שנאת היהודים, או כפי שהיא מכנה כיום 'אנטישמיות', מלנה אותנו כבר אלפי שנים, מאז שהיינו לעם. כאשר גלינו מארצנו ויצאנו לגלות היא התעצמה שבועתים. פרועות ופוגרומים, עלילות דם והצקות הן תופעות שכמעט והתרגלנו אליהן. השואה האימה שהתחוללה באירופה לפני 80 שנה הייתה השיא אותה שנאה, הרע בהתגלמותו.

מנגד, קיימת גם תופעה הפוכה.

זהו העסוק העקרי שלה בימים אלו, וכך התפצלה הכתה לשתי חבורות. המפתיע הוא שאין אחד בכתה שנותר אדיש למחלקת. לכל ילד בכתה יש מה לומר בנושא, כך שאתם מבינים שישראל הפך להיות במרכז הכותרות בכתה שלנו.

כמו שאמרת, בישראל יש משהו אצילי. הוא לא מחזיר להם באותה מטבע וגם לא פונה לאחרים בבקשה כזו. אפלו למחנה הוא לא נגש להתלונן. "בסוף זה הפסד רק שלהם", הסביר לי פעם בהודמנות אחת. הוא ממשיך בענייניו באיזו מין שלונה של אחד שמאמין בצדקת הדרך שלו.

לטעמי אין ליחס שלהם שום הסבר הגיוני. ישראל לא עשה שום דבר רע לאף אחד מהם. אני יכול להבין שיתכן פי הופעתו של ילד בולט כמוהו עלולה להסיט את תשומת הלב מילדים שקדם לכו עמדו במרכז העניינים, ולכן טבעי שתתעורר בלב קנאה כלפיו. אוקיי, מובנת ההרגשה, אבל מכאן ועד לשנאה גלויה יש דרך. אתה לא חייב לתת דרור לכל ההרגשה שיש לה בלב, במיוחד שאין כאן מישהו שמנסה להרע לה במכוון.

סכנה עם נשית בלאום

למה אני מספר לכם על כך דוקא במדור של פרשת קדושים? כי הפרשיה הזו ממש מזכירה לי תופעה היסטורית

— שנאת ישראל.

של אותו מטבע.

אז מה מלמדת אותנו התופעה הזו? דבר ראשון, היא מזכירה לנו את הדבר הכי פשוט, שגם אנחנו עלולים לפעמים לשכח – "אתה בחרתנו מכל העמים". בכל בקה, כאשר אנו מברכים "שלא עשני גוי", נתמלא בשמחה עצומה על האוצר עליו אנחנו 'יושבים'. הוא לא נמצא אי שם, הוא פה אצלנו תחת הגשר...

דבר שני, אותם גוים באים לעורך אותנו. בהשגחה פרטית זהו סוג של תזכורת ליעוד שלנו – "לתקן עולם במלכות שדי". יש לנו אחריות כבדה! את האמונה הטהורה בה, זו הירשה לנו מאבותינו הקדושים, אנו רוצים להנחיל לעולם כלו, עד ש'יפירו וידעו כל יושבי תבל' במלכות ה'.

איך אומרים? המשיח בפחות מכל העולם לא יסתפק...

שנזכה לגאולה שלמה ולתקון העולם כלו!
שבת שלום ומברך!
5?

בעולם קימות קבוצות בכלל לא מעטות של אוהבי ואוהדי ישראל. אם תתקלו באחד מהם ותאמרו לו שאתם יהודים, תוכלו להבחין בקריאת התפעלות מהולה בהערצה. אם תאמרו שבאתם מארץ ישראל התגובה תגדל שבעתים. לא פעם יצא לי לשמע תעוד של מפגש כזה: "ואו, באמת?! אתה יהודי? מישראל?".

כך או כך – שנאה תהומית או הערצה גלויה – לתופעה ששמה עם ישראל אין אדישות. לכל אחד יש דעה בנושא וכלם חושבים שהם צריכים להביע אותה.

אוי ציוני!

מהו פשר היחס אלינו? מדוע העולם מפצל לפי חלקה זו? נראה שהסבה נעוצה בצווי הפותח של הפרשה – "קדושים תהיו". יהודי הוא "חלק אלוה ממעל", הוא חתיכת אלקות, ולכן הוא באמת לא כל כך מכאן. בתוך העולם שלנו הוא סוג של 'חי-זר' ולא משנה מה יעבר עליו. למעשה, ההערצה והשנאה כלפינו הן שני צדדים

ההגדרות של הרמב"ם

בהלכה הן חדות וברורות, וביחס לגמרא הן כמעט 'יבשות' – הלכות סדורות וחתוכות, כאשר כל ענין ממוין וממוספד, ללא ה'בשר' של הסוגיות וכמעט ללא 'שאר הרוח' שמוסיפות האגדתות. אף על פי כן, ואולי דווקא לכן, דברי הרמב"ם, מאז שנכתבו ועד דורנו, הם מקור לא-אכזב לאין-ספור חידושי תורה מעמיקים, חקירות, פלפולים והגדרות למדניות.

גם מהצד של פנימיות התורה, דווקא הסדר והארגון של ההלכות פותחים פתח לחשיפת המבנה הפנימי-הקבלי שעומד מאחורי הדברים – נותנים תמונה שלמה ומאוזנת של "גופא דאורייתא" ומזמינים את ה"נשמתא דאורייתא" לנפוח בו רוח חיים. גם ההגדרות ה'נקיות' של הרמב"ם, שנוטות להתרחק מדברי אגדה ומטהעמות סובייקטיביות (שבגברא), מאפשרות להבין טוב יותר את הדברים לכשעצמם (מצד החפצא) ולחשוף את הכח האלוקי הטמון גם במה שנדמה במבט ראשון יבש וטכני.

הגליון השבוע כולל שלשה שיעורי רמב"ם, הממחישים היטב את צורת הלימוד המחודשת הזו: הראשון חושף את המבנה הפנימי של ספר אהבה, השני עוסק בדיני מעקה (והברכה עליו) והשלישי בהלכות שבת מקידוש ועד הבדלה. גם מעקה וגם הבדלה נדמים כקור-גבול תוחם ושומר, שאין בו ענין מצד עצמו, אך מתוך העיון ברמב"ם הם מתגלים לפתע כמלאי תוכן חיובי המשפיע קדושה לעולם. כמובן, אל תפספסו את השיעור של כוונת ספירת העומר החדשה של השנה – כוונה מלאה אהבה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ
ו	א	ב	י	ט
נ	פ	ל	א	ו
ת	ר	ת	ו	ר